

Livsmedelsproduktion i Gävleborgs län

Sammanställt av

Lars Jonasson

Innehållsförteckning

1	Livsmedelsproduktion i Gävleborg, en överblick	2
2	Jordbruk, trädgårdsodling, jakt och fiske	3
2.1	Jordbruksproduktion och trädgårdsodling	5
2.2	Åkermarken och dess användning	6
2.3	Arbetsstillfällena i jordbruket	7
2.4	Stor andel ekologisk produktion	8
2.5	Djur och areal i ett kopplat system	9
3	Livsmedelsförädling, många men små företag	9
4	Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse.....	14
4.1	Livsmedelsråvaror och förädling	14
4.2	Livsmedelskedjan från jord till bord	15
5	Produktion, förädling och lokal självförsörjning	18
5.1	Animalieprodukterna	18
5.2	Vegetabilieprodukterna	19
5.3	Låg lokal självförsörjning för hela kosten.....	20
5.4	Livsmedelsförsörjning vid avspärrning eller kris	23
6	Mål och måluppfyllnad för regional tillväxt	24
6.1	Produktionsvärdets utveckling.....	24
6.2	Sysselsättning i primärproduktion och förädling	25
7	Självförsörjning på kommunal nivå	26
7.1	Obrukad åker, en oanvänd potential	32
8	Sammanställningar kommun för kommun	33
10	Begrepp.....	44
11	Tabellbilaga	46
11.1	Råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2020, milj kr.....	46
11.2	Realt värde i Gävleborgs län	46
11.3	Data om förädlingsföretagen	47
11.4	Omsättning och anställda i förädlingsindustrin 2020	49
11.5	Produktion, förädling och konsumtion 2020, 1 000 ton.....	49
11.6	Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg 2020.....	50
11.7	Potentiellt tillgänglig åkermark för odling 2020, hektar	51

1 Livsmedelsproduktion i Gävleborg, en överblick

Gävleborgs län har en befolkning på 288 000 personer som varje år äter mat för 11,5 miljarder kronor. Hälften av pengarna som läggs på mat stannar i länet hos restauranger, storkök, butiker, förädlingsindustri, bönder och andra råvaru-producenter. Resten går till staten i form av moms och till råvaru-producenter och förädlingsindustri i andra länder eller i andra delar av Sverige. Den lokala råvarans andel av pengarna är så låg som 150 miljoner kronor vilket motsvarar 1,3 procent.

Nettoutflödet av livsmedelsråvara från Gävleborg är mycket begränsat. Det är egentligen bara de vilda bären som produceras mer än vad som konsumeras. Däremot finns det hela tiden ett bruttoflöde av produkter som passerar länsgränsen, t ex djur som slaktas i ett angränsande län varefter köttet kommer tillbaka till en butik i länet eller byts ut mot samma mängd kött från ett annat län.

I dagsläget är Gävleborg starkt beroende av mat från annat håll för att klara livsmedelsförsörjningen. Delar av importen är produkter som inte kan produceras i Sverige men huvuddelen är sådant som skulle kunna produceras i Sverige eller till och med i Gävleborg. Bara 10 procent av livsmedelsråvarorna är sådana som inte kan produceras lokalt. Det är till exempel exotiska frukter, kaffe, te och ris.

90 procent av livsmedelsråvaran skulle kunna produceras lokalt men det är bara 1,3 procent av livsmedlen som verkligen har lokal råvara. Om man bortser från flödena i förädlingsled och handel har Gävleborg en självförsörjningsgrad för livsmedelsråvaror på 38 procent räknat i vikt. Frågan är om det behöver vara så lågt.

Sett ur ett svensk eller europeiskt perspektiv anses Gävleborg ha relativt dåliga förutsättningar för traditionell jordbruksproduktion. Dessa merkostnader kompenseras dock till viss del genom regionala stöd och ersättningar.

Med ett internationellt perspektiv är förutsättningarna för jordbruk inte så dåliga. Korna i Gävleborg har en genomsnittlig avkastning på 9 140 kilo per ko och år. Det är fyra gången högre än 2 430 kilo som är ett genomsnitt för hela världen. Skörden för vete ligger kring 4 300 kilo per hektar. Detta är 25 procent högre än genomsnittet i värden som ligger på 3 500 kilo. Dessutom finns det mer mark. I Gävleborgs län finns 230 hektar åker per 1 000 invånare vilket kan jämföras med 179 hektar per 1 000 invånare i värden som helhet. Sedan finns det även stora ytor med annan mark i Gävleborgs län. Dessa kan användas för fiske, fiskodling, vilt och bär.

I ett län med mer åkermark per person än genomsnittet i världen och med hög kompetens hos brukarna kan man undra varför produktionen bara täcker en tredjedel av konsumtionen. Svaret är ekonomiskt. Sverige är ett rikt land och vi har hög konsumtion av livsmedel och då i synnerhet av animalieprodukter som är mer arealkrävande än vegetabilierna. Med en för världen genomsnittlig

konsumtion av livsmedel hade självförsörjningen varit betydligt högre. Gävleborg hade också haft ett tydligt överskott av mjölk och nötkött.

Det finns även en ekonomisk aspekt på volymen som produceras. Eftersom Sverige är ett rikt land har vi även höga krav på arbetsinkomsten. Det gör att produktionen blir dyr. Går det köpa motsvarande produkt från ett länd med lägre löner blir det ofta billigare och då blir produktionen i Sverige olönsam. Fenomenet slår extra hårt mot jordbruket i Gävleborg. De naturliga förutsättningarna är något sämre än i Sverige som helhet men samtidigt inte så mycket sämre att de kompensande stödsystemen ger full effekt. Denna kombination kan göra att de ekonomiska förutsättningarna för jordbruksproduktion är sämre i Gävleborg än på många andra ställena i Sverige. Effekterna av de kompensande stödsystemen syns även inom Gävleborg genom att de norra delarna får bättre utdelning från stödsystemen än de södra.

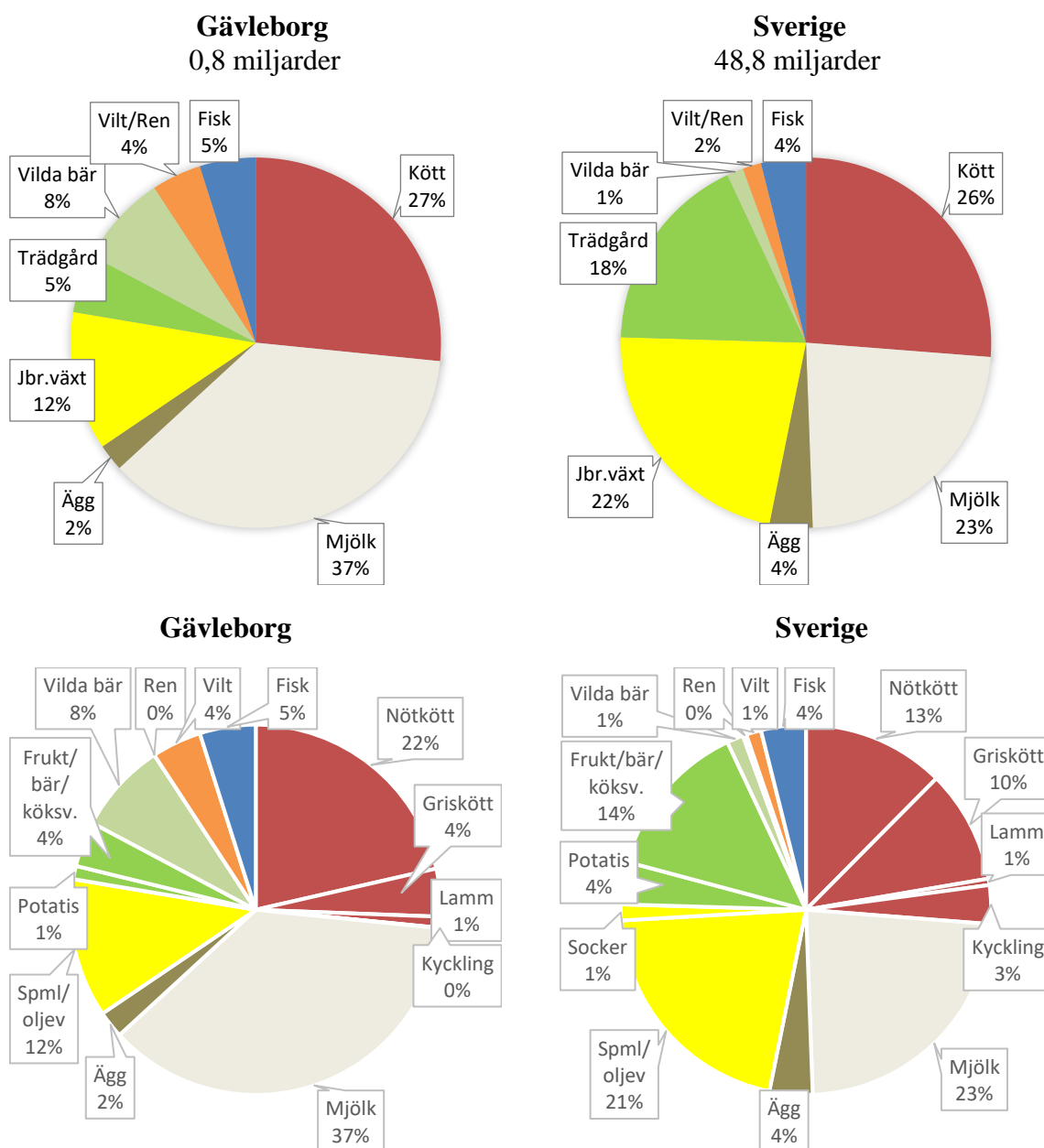
2 Jordbruk, trädgårdsodling, jakt och fiske

Primärproduktionen av livsmedel har ett produktionsvärde på 790 miljoner kronor i Gävleborgs län. Detta när även vilt, vilda bär och fisk är inräknade. Det motsvarar 1,6 procent av värdet för Sverige som helhet. Allt är då värderat i oförädlad skick.

Värdeandelarna för de livsmedelsråvaror som produceras i Gävleborg visar länets position ganska tydligt. Mjölk och nötkött dominerar. Det är en gräsbaserad produktion som passar väl i länet. Läger man till fåren står idisslarna nästan för 60 procent av råvaruvärdet i Gävleborg. I Sverige som helhet är idisslarnas andel 36 procent. Den livsmedelsråvara som produceras på ytor som inte är jordbruksmark är också viktig i Gävleborg. 17 procent av livsmedelsråvaran i Gävleborg är från vilt, vilda bär och fisk. I Sverige som helhet kommer enbart 7 procent från annat än jordbruksmark och växthus.

Vegetabilieprodukterna har däremot en låg andel av produktionsvärdet i Gävleborg. Odlingen av potatis, grönsaker, frukt och bär är mycket liten i Gävleborg. Spannmål odlas något mer men då främst som foder. Behovet av spannmål som foder är dock inte så stort eftersom det även finns relativt lite fjäderfä och grisar i länet. Dessa enkelmagade djur äter främst spannmål medan idisslarna äter en stor andel gräs.

Figur 1. Branschvis fördelning av producerat råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2020.

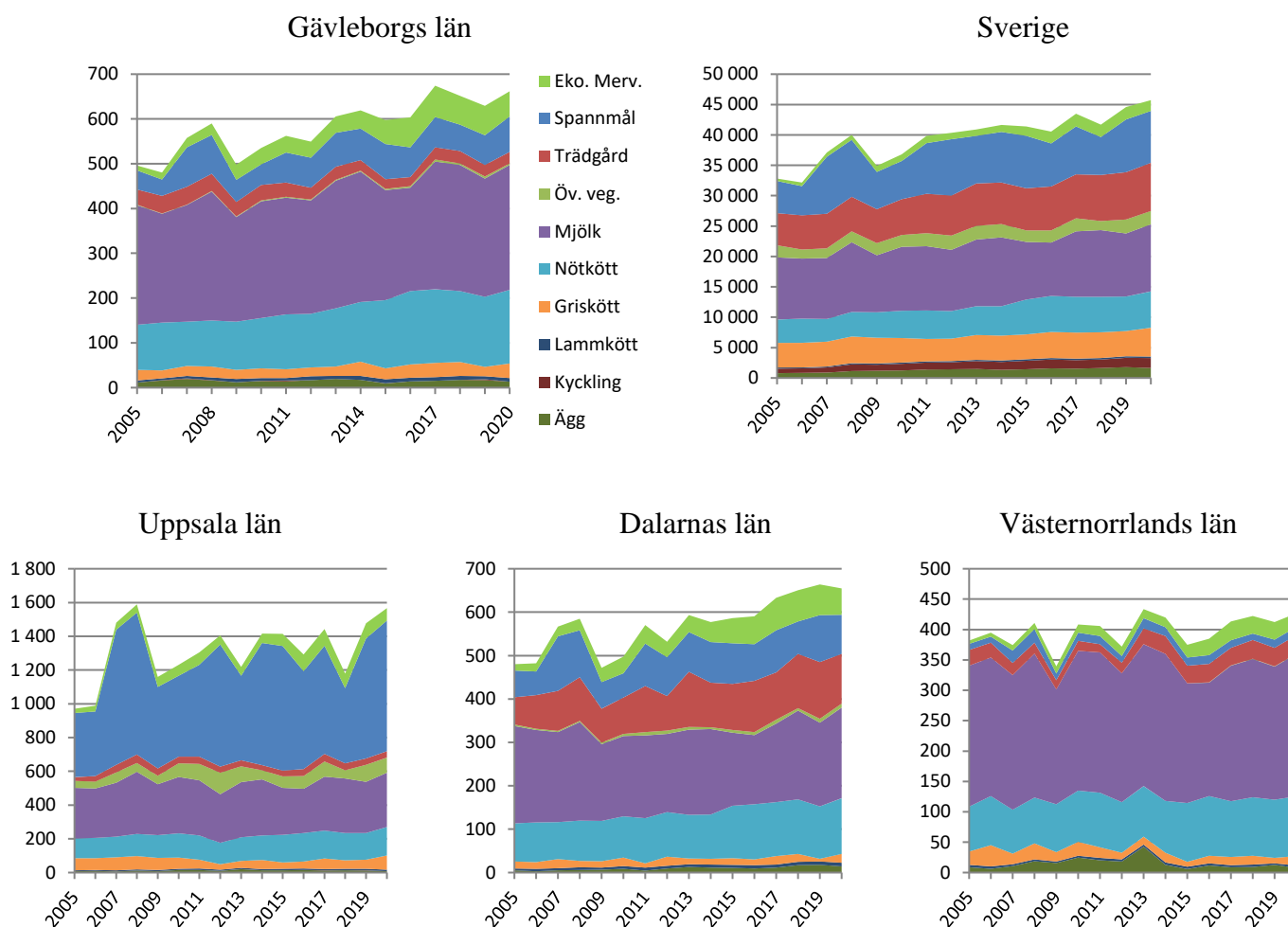

Sett i förhållande till befolkningen är Gävleborgs län något underrepresenterat gällande primärproduktion av livsmedel. Gävleborg har 2,8 procent av Sveriges befolkning men svarar för enbart för 1,6 procent av Sveriges produktion av livsmedelsråvaror. Starkast ställning har de vilda bären där 9 procent av den svenska produktionen kommer från Gävleborg. Kött från vilt ligger också högt med 5,4 procent av den svenska produktionen. Bland jordbruksprodukterna ligger lammkött och nötkött högst med 2,8 procent tätt följt av mjök med 2,5 procent av den svenska produktionen. Spannmål, oljevaxter, potatis, frukt och grönt, griskött, kyckling och ägg har däremot låga andelar.

2.1 Jordbruksproduktion och trädgårdsodling

Eftersom dataunderlaget är begränsat är det svårt att få fram jämförelser över tiden och med andra län för hela produktionen av livsmedelsråvaror. Detta är lättare om analysen begränsas till jordbruk och trädgårdsodling.

Figur 2. Realt produktionsvärde i Gävleborgs län 2005-2020 jämfört med Sverige och närliggande län (milj kr i 2020 års penningvärde).

Diagrammen i figur 2 kommer från de regionala uppföljningarna som LRF har gjort under några år. De visar att jordbruket i Gävleborg är olikt det som finns i andra delar av Sverige. Mjök och nötkött är dominerande i Gävleborg men ändå är dominansen inte så tydlig som i länen längre norrut. Skillnaden mot länen i söder är dock stor. Gävleborg ligger lite i en brytpunkt mellan norra Sverige där mjölken dominerar som en följd av klimat och stödsystem och Mälardalen där spannmålen dominerar.

Jordbruksproduktionen har haft en real tillväxt på 34 procent i Gävleborgs län sedan 2005. Det är det första året som länsvisa produktionsdata har beräknats för. Den reala tillväxten i Gävleborgs län ligger strax under de 39 procent som

uppnått i Sverige som helhet. Nötköttet står för den största tillväxten i länet. Mjölken har svängt lite upp och ner men under 2020 kom en ökning som gör att det reala värdet blev fyra procent högre än 2005. Procentuellt sett har även spannmål, lamm, gris och ägg haft snabb real värdetillväxt.

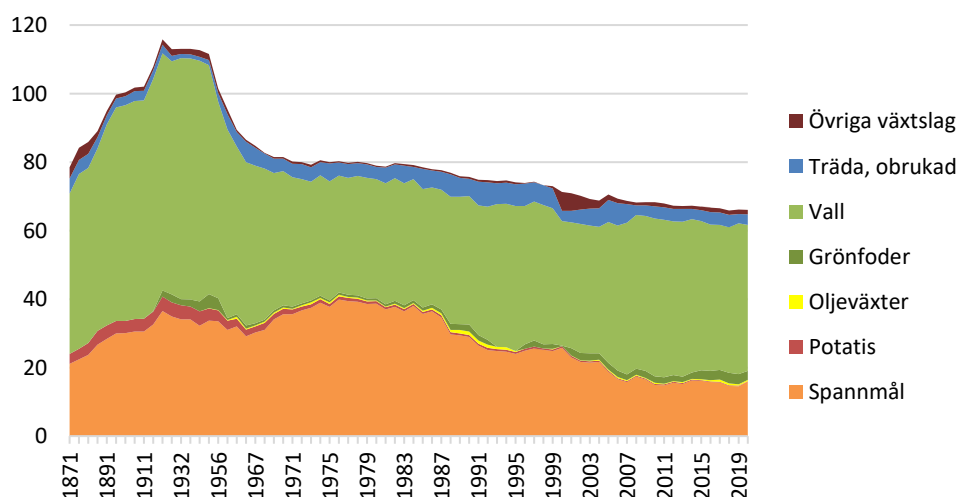
Mervärdet för den ekologiska produktionen är förhållandevis högt i Gävleborg. 8,5 procent av produktionsvärdet är ekologiskt mervärde vilket kan jämföras med 3,9 procent för Sverige som helhet. Observera att detta bara är mervärdet och att de ekologiska produkterna totalt sett står för en betydligt högre andel av produktionsvärdet. I Gävleborg är 27 procent av mjölkorna och 31 procent av åkermarken ekologisk. Detta kan jämföras med 19 procent för båda för Sverige som helhet.

2.2 Åkermarken och dess användning

Ett annat sätt att beskriva utvecklingen i Gävleborg är att titta på åkermarken och dess användning. Det framgår då att odlingen ökade kraftigt under slutet av 1800-talet och under början av 1900-talet. Toppen nåddes 1919 med 116 000 hektar åker. Därefter har arealen nästan halverats till dagens 66 000 hektar.

Odlingen har hela tiden dominerats av vall men det har även odlats mycket potatis och spannmål. Fram till mitten 1900-talet odlades flera tusen hektar potatis i länet. Det motsvarade troligen det lokala behovet. Odlingen av spannmål var som störst i mitten av 70-talet. Arealen spannmål var sedan likvärdig med vallen ända fram till 1990-års jordbrukspolitiska reform. Fram till dess gynnades spannmål i prispörhandlingarna eftersom man hellre ville ha överskotten i form av spannmål än som animalieprodukter. På senare tid är det istället vallen som gynnats i stödsystemen och då har odlingen av spannmål mer än halverats. Idag används två tredjedelar av åkern i vall och grönfoder, en fjärdedel används till spannmål och den återstående delen domineras av träda.

Figur 3. Åkermarkens användning i Gävleborgs län 1871 – 2020, 1 000 ha

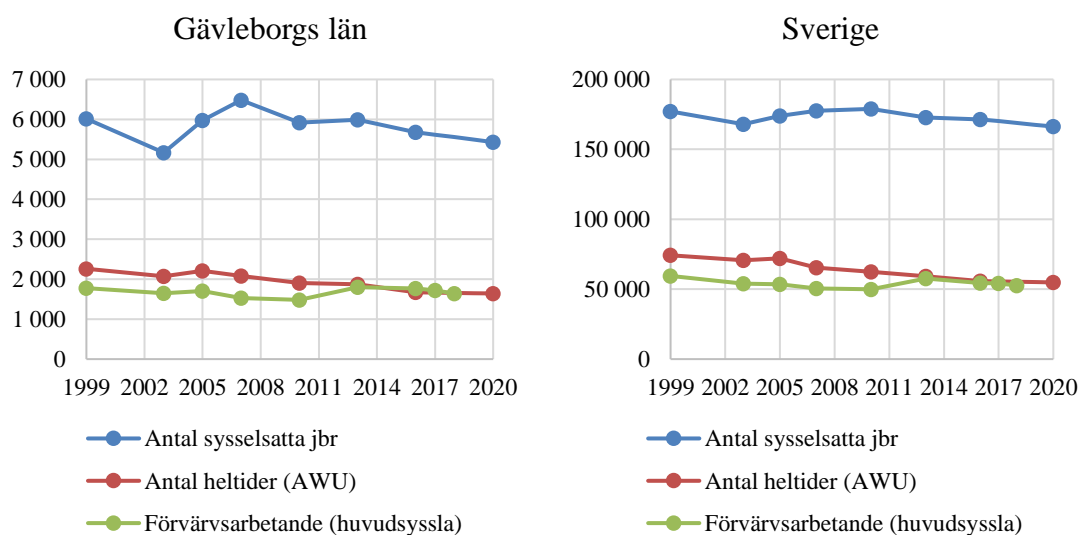
En slutsats som kan dras av den historiska utvecklingen är att det är stor skillnad mellan vad som går att odla och vad som vid varje given tidpunkt är lönsamt att odla. De regionala stöden i den nuvarande jordbrukspolitiken gynnar vallbaserad produktion och då faller annan produktion bort i de områden som berörs. Gävleborgs län är ett typexempel på det.

2.3 Arbetstillfällena i jordbruket

Över femtusen personer arbetade i jordbruket i Gävleborgs län 2020. Många hade dock även annan sysselsättning så om arbetsinsatsen räknas om till heltidsarbeten minskade antalet till 1 644 arbetstillfällena på heltid. Uppgifterna kommer från jordbruksstatistiken och avser enbart jordbruk och trädgårdsodling. Det tillkommer därför ett antal personer som arbetar med, fiske, fiskodling, jakt och plockning av vilda bär.

SCB tar också fram arbetsmarknadsstatistik. De kodar alla förvärsarbetande personer efter deras huvudsakliga syssla. Med detta sätt att räkna var det 1 642 personer som hade sin huvudsyssla i jordbruket 2018. Data för 2019 och 2020 är inte tillgängliga ännu.

Figur 4. Antal arbetstillfällena i jordbruket 1999-2020.

Antalet sysselsatta har varit relativt stabilt de senaste 20 åren men när arbetstiden räknas om till heltid finns en svagt nedåtgående trend. Varje person jobbar alltså lite färre timmar nu än för 20 år sedan. Trenden bryts dock i den senaste mätningen. Mellan 2016 och 2020 har antalet personer i jordbruket minskat mer än antalet heltider vilket innebär fler timmar per person i genomsnitt.

Den nedåtgående trenden i arbetad tid per person har också ett genomslag i att något färre personer har jordbruket som huvudsyssla över tiden. Det döljs dock i diagrammen genom att definitionerna på de olika branscherna ändrades 2013. Ändringen gav ett hack uppåt i kurvan genom att något fler personer klassades med jordbruk som huvudsyssla än med den tidigare definitionen.

Utvecklingen i Gävleborg är snarlik den i Sverige som helhet. Jordbruket är dock viktigare för sysselsättningen i Gävleborg än i Sverige som helhet. I Gävleborg hade 1,3 procent av de förvärvsarbetande sin huvudsyssla i jordbruket 2018 medan enbart 1,1 procent hade det i Sverige. Slutsatsen av det är att jordbruksproduktionen i Gävleborg är förhållandevis arbetsintensiv vilket också medför att en större del av intäkterna stannar i länet istället för att gå till inköpta förnödenheter. En förklaring till att produktionen är arbetsintensiv är att det är mycket mjölkproduktion i länet. En annan förklaring är att en stor del av produktionen är ekologisk.

2.4 Stor andel ekologisk produktion

Gävleborg drivs 32 procent av jordbruksmarken. Det är långt över riksgenomsnittet som ligger på 20 procent. Det är bara Jämtland och Värmland som har högre andel ekologisk areal. Siffrorna avser både åker och betesmark och gäller både mark som är omställd och den som är under omställning. Ser man istället på det som är färdigomställt och levererar ekologiska produkter så är 27 procent av mjölkorna och 28 procent av åkermarken ekologisk i Gävleborg. Detta kan jämföras med 19 respektive 17 procent för Sverige som helhet.

Den ekologiska produktionen skiljer sig från övrig genom att man avstår från att använda kemiska bekämpningsmedel och mineralgödsel för att höja avkastningen. Istället för de inköpta produktionsmedlen används mer mark och mer arbetskraft till att producera samma volym. Arbetsinsatsen är också högre räknat per hektar eller per djur. Priset för produkterna är också högre eftersom många konsumenter upplever att de håller en högre kvalitet.

Mervärdet för att produkterna är ekologiska har beräknats till 56 miljoner kronor i Gävleborg 2020. Den extra arbetstiden som läggs på den areal och de djur som drivs ekologisk har beräknats till 29 000 timmar. Det motsvarar 16 extra arbetstillfällen på heltid.

Den ekologiska produktionen medför inte bara lägre miljöbelastning och fler arbetstillfällen utan också högre lönsamhet och att en högre andel av försäljningsvärdet stannar lokalt. Det senare eftersom en mindre andel av penarna läggs på inköp av produktionsmedel. Nackdelen är att självförsörjningsgraden sjunker i fredstid eftersom den ekologiska produktionen har lägre avkastning per hektar och kräver mer mark för att hålla bra växtföljder. Ur beredskapssynpunkt kan ändå den ekologiska produktionen vara att föredra eftersom den är mindre känslig för störningar i transportsystemen och mindre beroende av inköpta förnödenheter som ofta är importerade. Den ekologiska produktionen drivs dessutom ofta i fler men mindre anläggningar vilket innebär minskad risk.

2.5 Djur och areal i ett kopplat system

Det finns i grunden starka kopplingar mellan djurhållning och växtodling. Djuren behöver foder och grödorna behöver växtnäring från gödseln. På många ställen har dock kopplingarna brutits lokalt genom att växtnäringen köps in som mineralgödsel och foder köps in från andra delar av Sverige eller från andra länder.

I Gävleborg är kopplingarna mellan växtodling och djur starkare än på många andra ställen i Sverige. Djurhållningen består främst av idisslare. Eftersom idisslarna till stor del äter gräs blir kopplingen till lokalt foder stark. Den del av gräset som djuren äter genom bete måste vara lokalt och ensilaget som de äter övrig tid är så pass dyrt att transportera att även det i huvudsak är lokalt.

Höns, kyckling och gris har inte samma naturliga koppling till den lokala odlingen. De äter i huvudsak spannmål och olika former av proteinfoder. Dessa fodermedel är förhållandevis billiga att transportera. Uppfödningen är därför ofta storskalig och baseras till stor del på att fodret köps från en foderfabrik som kan ligga långt bort. Denna typ av djurhållning har liten omfattning i Gävleborg.

Den höga andelen ekologisk produktion förstärker kopplingarna mellan odling och djur. Kretsloppet är en grundtanke i den ekologiska produktionen och därför ställs det krav på att kretsloppen är slutna. En stor del av fodret ska komma från den egna gården och det är inte tillåtet att täcka växternas näringsbehov med mineralgödsel.

Sammantaget används 90 procent av åkermarken i Gävleborgs län till att producera foder och huvuddelen av växtnäringen kommer från djuren via stallgödseln. Enligt statistik från Jordbruksverket kommer 90 procent av tillfört kalium, 78 procent av tillförd fosfor och en tredjedel av det tillförda kvävet från stallgödseln. Med en jämnare fördelning av stallgödseln skulle säkerligen hela behovet av fosfor och kalium kunnat tillgodoses med stallgödsel. Av olika skäl blir det ofta så att vissa marker får mer än det egentliga behovet och istället används mineralgödsel för att täcka behovet på andra ställen.

3 Livsmedelsförädling, många men små företag

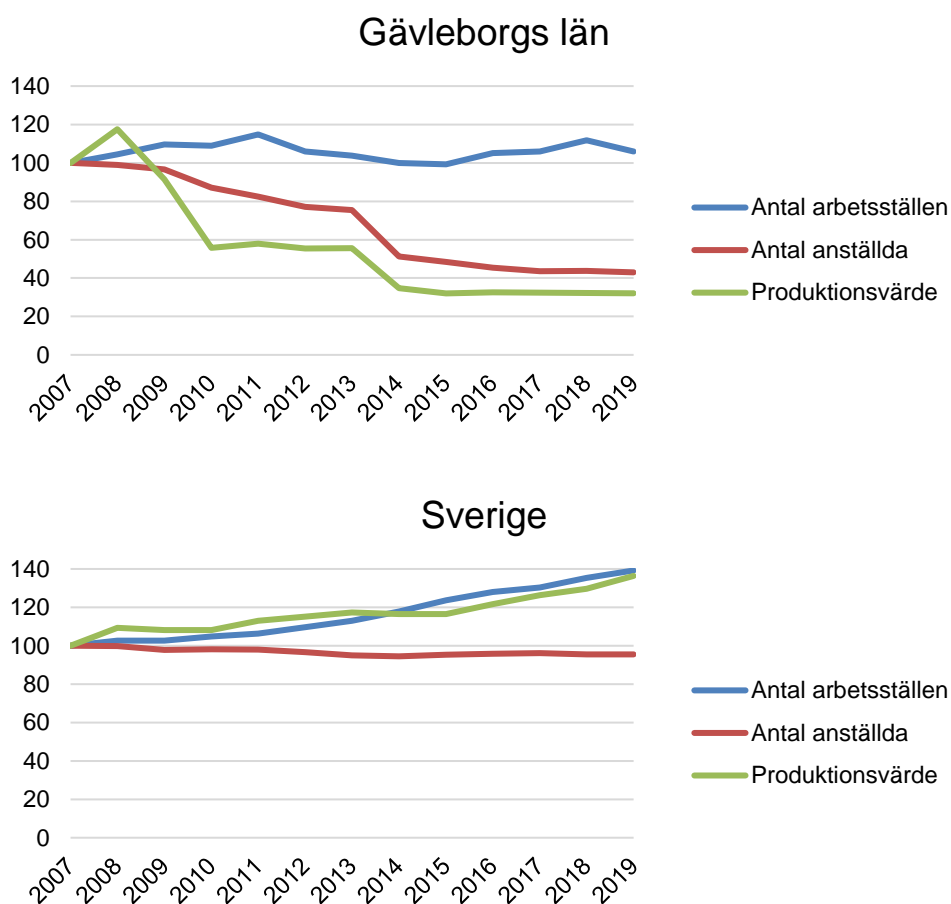
Gävleborg har många men ofta relativt små förädlingsföretag. Enligt SCB's regionala näringslivsstatistik fanns 143 arbetsställen i livsmedelsindustrin i Gävleborg 2019. Detta är 2,8 procent av alla i Sverige. Dessa livsmedelsindustrier sysselsatte 500 personer och omsatte 1,1 miljarder kronor. Antalet arbetsställen stod ungefär i proportion till befolkningen men den ekonomiska aktiviteten i livsmedelsföretagen mätt som antal anställda, omsättning och förädlingsvärde var klart lägre än riksgenomsnittet räknat i förhållande till befolkningen. Uppsala, Dalarna och Västernorrland är relativt jämförbara med Gävleborg räknat i befolkningsstorlek. Uppsala och Västernorrland har också en likartad omfattning av livsmedelsindustrier men Dalarna sticker ut med en betydligt högre ekonomisk aktivitet i sina förädlingsföretag.

Tabell 1. Livsmedelsindustri i Gävleborg och några angränsande län, 2019

	Gävle- borg	Sverige	Andel	Uppsala	Dalarna	Väster- norrland
Antal arbetsställen	143	5 153	2,8 %	154	150	132
Antal anställda	490	50 537	1,0 %	553	1 240	429
Produktionsvärde, mnkr	1 050	181 263	0,6 %	1 779	3 763	1 199
Förädlingsvärde, mnkr	277	47 114	0,6 %	583	1 288	341
Befolkning (1 000 pers)	287	10 328	2,8 %	384	288	245

Källa: SCB

Utvecklingen för livsmedelsindustrin i Gävleborg har varit klart nedåtgående de senaste åren. I Gävleborg har antalet anläggningar varit oförändrat de senaste tio åren men både antalet anställda och produktionsvärdet har halverats. I Sverige som helhet har under samma tid både antalet anläggningar och produktionsvärdet ökat medan antalet anställda har varit konstant.

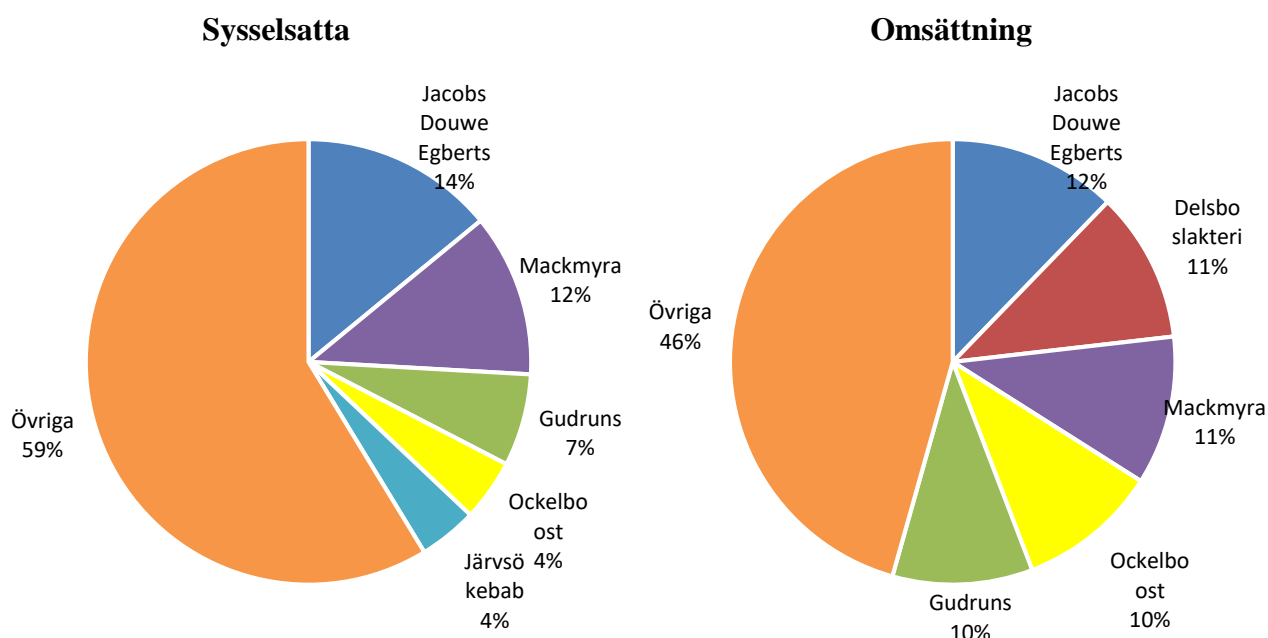
Figur 5. Utvecklingen för livsmedelsindustrin i Gävleborg och Sverige.

Tyvärr framgår det inte av statistiken vad som ligger bakom förändringarna. Den stora nedgången 2014 beror dock i huvudsak på att Cloetta köpte upp Malaco Leaf och lade ner fabriken i Gävle. 150 personer berördes av det. Nedgången av produktionsvärde 2009 förklaras till stor delvis av att mejeriet i Bollnäs lades ner i slutet av 2008. 56 personer berördes av det vilket förklarar nedgången i antalet anställda men det är nog inte hela förklaringen till den stora nedgången av produktionsvärdet 2009 och 2010.

Vid en närmare granskning av de förädlingsföretag som finns i Gävleborg idag framgår det att enbart 136 anläggningar finns kvar. 36 av dessa har emellertid ingen eller mycket lite verksamhet. Så var det dock även 2019 när SCBs statistik togs fram.

Den största förändringen sedan 2019 är att Gefleortens mejeri lade ner verksamheten i maj 2020. Gefleortens mejeriförening var störst 2018 både avseende omsättning och antal anställda. De hade 74 anställda och omsatte 300 miljoner kronor. Trots att andra företag expanderat har nedläggningen av Gefleortens mejeri inneburit att både antalet anställda och produktionsvärdet i livsmedelsindustrin har minskat i Gävleborgs län. Uppskattningsvis är det idag 450 sysselsatta i livsmedelsindustrin som skapar ett produktionsvärde på 830 miljoner kronor.

Figur 6. De största företagens betydelse för förädlingsindustrin i Gävleborg 2020.

Källa: Sammanställning från årsbokslut

Numera är Kafferosteriet Jacobs Douwe Egberts OPS S.E. AB störst i länet både avseende antal anställda och omsättning. Jacobs Douwe Egberts OPS S.E. AB

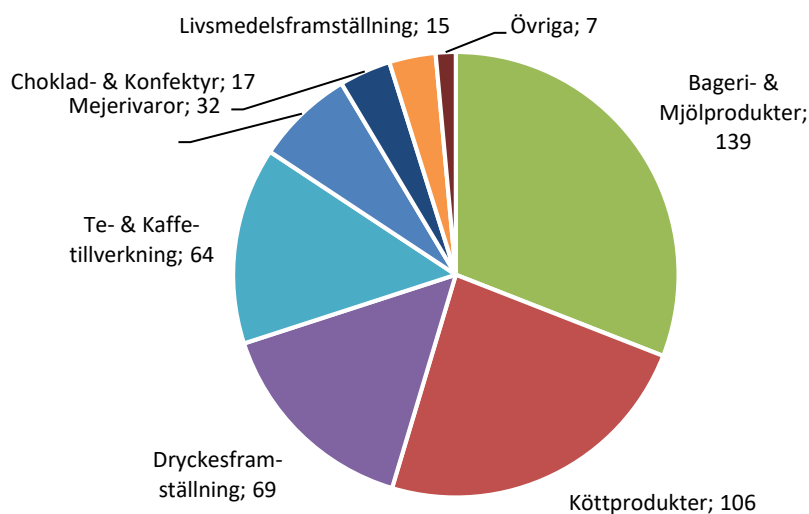
som bland annat har varumärket Gevalia hade 63 anställda och omsatte 102 miljoner kronor 2019. Näst störst är Mackmyra Svensk Whisky AB med 53 anställda och en omsättning på 90 miljoner. Delsbo Slakteri Aktiebolag, Qckelbo Ost AB, Gudruns AB, Järvsö Kebab AB och Tillmans Charkuteri i Bollnäs Aktiebolag tillhör också de större livsmedelsföretagen i länet. Gudruns AB har sitt huvudkontor i Stockholm men de har en stor charkanläggning i Gävle. Antal anställda och omsättning för anläggningen i Gävle är en uppskattning baserad på data för hela företaget.

De många små företagen står för en mycket stor del av sysselsättningen i livsmedelsindustrin i Gävleborg. Det skapar en viss stabilitet eftersom det är nedläggningar av enskilda stora anläggningar som snabbt kan ändra förutsättningarna i en region. 59 procent av de sysselsatta finns på 130 mindre företag. Hälften av dessa sysselsätter minst en person på heltid, en fjärdedel är företag och den sista fjärdedelen är företag med mycket liten eller ingen verksamhet.

När företagen grupperas efter bransch istället för storlek framkommer en intressant bild, stora delar av förädlingsindustrin i Gävleborg saknar koppling till den lokala råvaran. Tillverkning av kaffe, te och drycker är viktiga i Gävleborg. De står för drygt en fjärdedel av förädlingsindustrin både räknat i sysselsättning och i omsättning. Drycker är då allt från whisky och öl till mineralvatten och läsk. Mejeriprodukterna ingår dock inte trots att en stor del av mejeriproduktionen i Gävleborg är dryckesmjölk. Tillverkning av juice och saft ingår inte heller som dryck. Ändå är det 21 företag som producerar drycker. När det gäller kaffe och te finns det två företag. Choklad och konfektyr är också stora i Gävleborg även efter det att Cloetta köpte upp MalacoLeaf och lade ner tillverkningen i Gävle. 13 företag tillverkar Choklad eller konfektyr och de sysselsätter 17 personer.

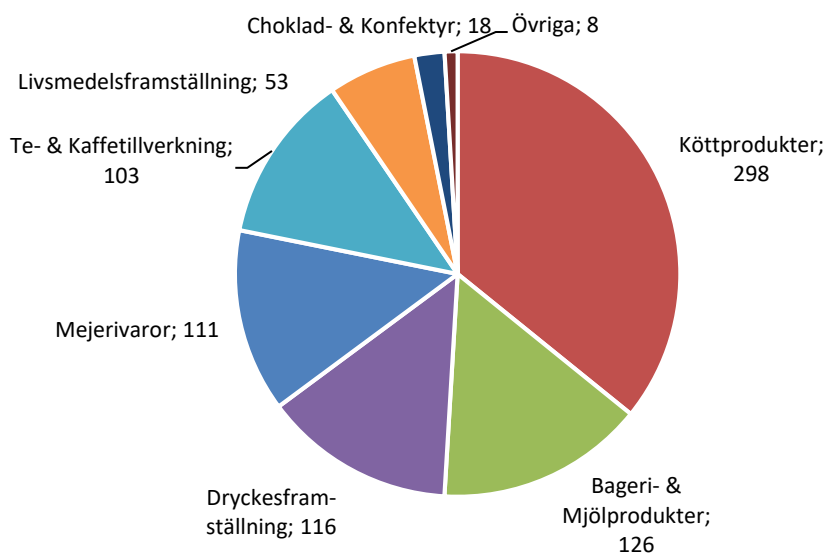
Räknat i antal sysselsatta är bagerierna den största branschen i Gävleborg. 139 personer jobbar där. Bagerierna har liksom kaffe, te, drycker, chockad och konfektyr en mycket svag koppling till den lokala råvaran. De har däremot en starkare koppling till den lokala marknaden.

Figur 7. Antal sysselsatta i förädlingsindustrin i Gävleborg 2020.

Källa: Sammanställning från årsbokslut

Figur 8. Omsättning i förädlingsindustrin i Gävleborg 2020, milj kr.

Källa: Sammanställning från årsbokslut

Mejerier och slakterier har en relativt stark koppling till den lokala primärproduktionen. Charkuterierna är mer oklara. Vissa har en tydlig koppling till lokal råvara men inte alla. Räknas ändå alla så framgår det att enbart tre av tio arbetstillfällen i livsmedelsindustrin i Gävleborg 2020 hade koppling till den lokala råvaran. Räknat i omsättning stod mejeri och kött för halva försäljningsvärdet 2020. Gefleortens mejeri är då borträknat även om det fanns verksamhet

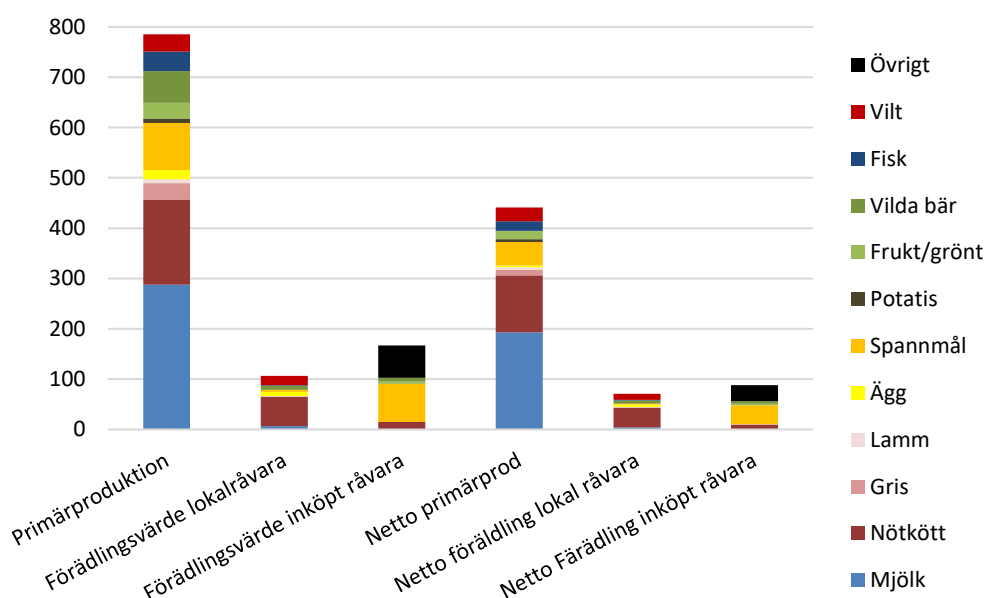
där i början av 2020. De redovisade uppgifterna för antalet sysselsatta är omräknade till heltider.

4 Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse

4.1 Livsmedelsråvaror och förädling

Det har redan framgått att värdet av de livsmedelsråvaror som produceras i Gävleborg är 790 miljoner kronor. Det har också framgått att livsmedelsindustrin säljer produkter till ett värde av 830 miljoner kronor. Dessa belopp kan dock inte adderas eftersom den del av råvaran som förädlas i länet då skulle bli dubbelräknad. Ett mer korrekt sätt att skatta livsmedelsindustrins ekonomiska betydelse är att beräkna den värdeökning som råvaran får i samband med förädlingen. Detta förädlingsvärde uppgår till 110 miljoner kronor för den del av råvaran som förädlas i Gävleborg. Dessutom tillkommer ett förädlingsvärde på 160 miljoner för förädling som sker i Gävleborg men som bygger på råvara som köps in. En stor del av det är kaffe. Summeras dessa framgår det att livsmedelsproduktionen genererar ett värde på 1,1 miljarder.

Figur 9. Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg 2020

Nästa fråga är hur mycket av dessa pengar som stannar i länet i form av löner till dem som arbetar med produktionen och inköp av andra produktionsmedel från andra förteq i regionen. De pengar som bara går vidare till inköp av produktionsmedel utanför länet räknas alltså bort i det belopp som här kallas för netto.

Beräkningen som är en uppskattning indikerar att primärproduktionen genererar 440 miljoner kronor som stannar i länet, att förädlingen av de lokala livsmedlen genererar 70 miljoner och att förädlingen av andra råvaror genererar ett netto på 90 miljoner. Totalt genereras ett netto på 600 miljoner kronor. Huvuddelen kommer från mjölk och nötkött.

4.2 Livsmedelskedjan från jord till bord

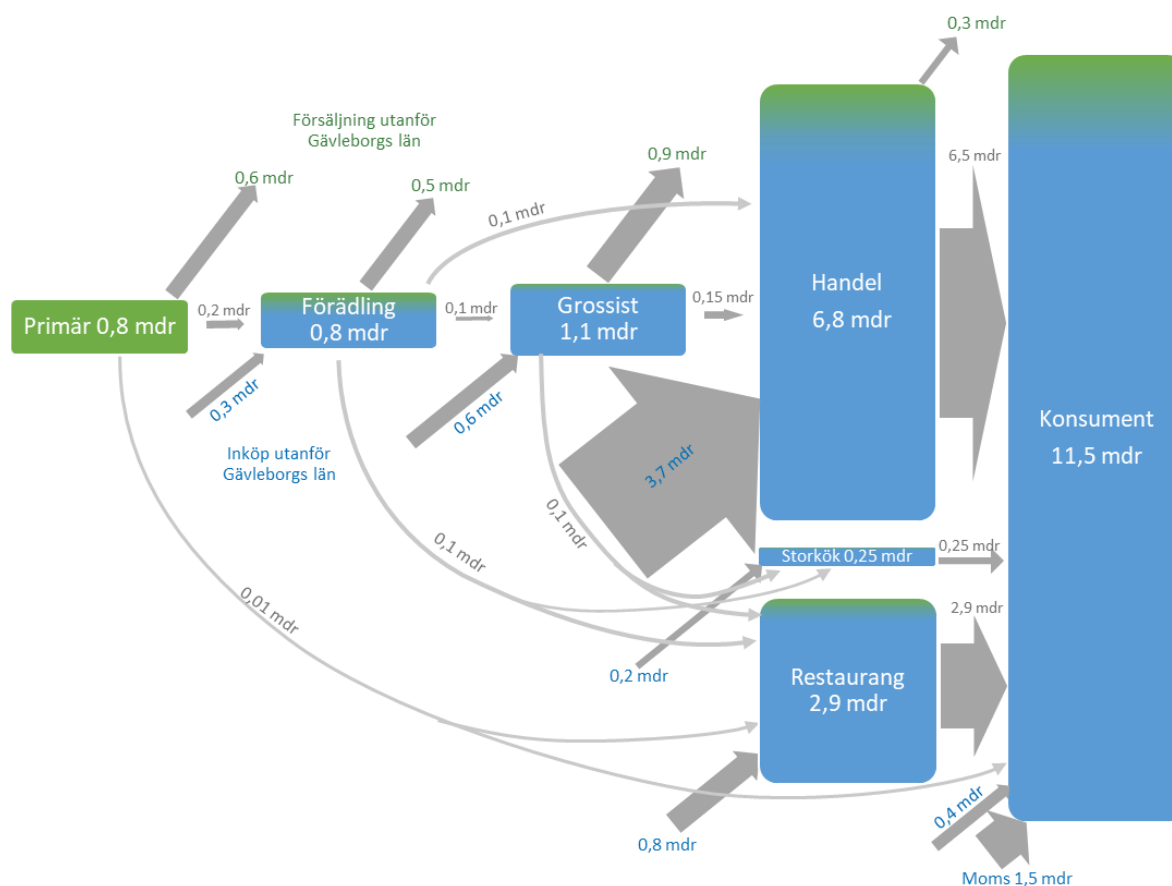
Livsmedelskedjan i Gävleborg kan egentligen varken beskrivas i ord eller siffror. Det handlar inte om en kedja utan om ett stort antal kedjor som sträcker sig långt utanför länets gränser. Ändå görs ett försök att ge en samlad bild av läget i figur 10. De exakta siffrorna ska tolkas med stor försiktighet. I många fall saknas data. Uppgifterna är då antingen uppskattningar eller framräknade bakvägen via andra data. Trots osäkerheten redovisas ganska exakta belopp eftersom det annars är mycket svårt att följa flödena.

Gävleborgs län har en befolkning på 288 000 personer som varje år äter mat för 11,5 miljarder kronor. Den lokala råvarans andel av pengarna är ungefär 150 miljoner kronor vilket motsvarar 1,3 procent. Egentligen produceras livsmedelsråvaror till ett värde av 790 miljoner kr men merparten av råvarorna säljs utanför länet före eller efter förädling.

Gävleborg har en livsmedelsindustri som till stor del är inriktad på kaffe och drycker. Dessa produkter som säljs på marknader långt utanför länet. Ofta är de även producerade av jordbruksråvaror som importeras eller köps in från andra delar av Sverige. Grossistledet har också en utpräglad nationell struktur. Värdekedjorna ligger därför ofta inte lokalt eller regionalt utan i ett nationellt eller till och med internationellt system.

I figur 10 är flödena in och ut i många fall större än de som sker inom länet. Det i särklass största flödet är att livsmedelsbutikerna fyller hyllorna med varor som kommer från grossister utanför länet. Orsaken till det är att ingen av de stora kedjorna har något centrallager i Gävleborg. De stora flödena går därmed via centrallager på andra håll i Sverige. Det stora problemet för Gävleborg är dock att det inte finns ett motsvarande flöde från förädlingsföretagen i länet till dessa centrallager.

Flödena in i länet illustreras av pilarna med blå text i bildens nedre del. Flödena ut illustreras av pilarna med grön text i bildens övre del. Flödena inom länet är pilarna med grå text som finns mellan rutorna för de olika leden. Tjockleken på pilarna är proportionell mot värdet och höjden på rutorna för de olika leden är proportionell mot värdet i respektive led. Färgen på rutorna indikerar andelen livsmedel som har råvara från länet, grönt är från länet och blått är inköpt.

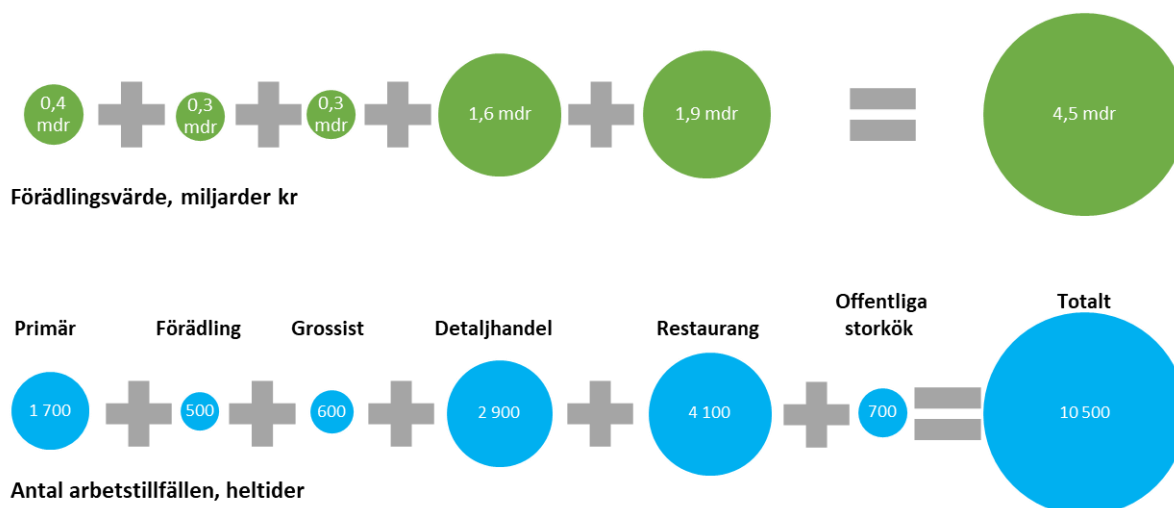
Figur 10. Värdekedjan för livsmedel i Gävleborgs län

Värdet av livsmedlen ökar från 0,8 miljarder kronor i primärledet till 11,5 miljarder kronor i konsumentledet. Det är helt naturligt att värdet ökar eftersom varje led tillför värde i någon form. Ökningen är dock högre i Gävleborg än vad den borde vara genom att det är ett stort nettoinflöde av livsmedel. Nettoinflödet uppgår till 3,7 miljarder kronor. Dessutom ökar försäljningsvärdet till konsument med 1,5 miljarder kronor genom påslaget av moms där pengarna går till staten. 5,2 av de 11,5 miljarder som konsumenterna lägger på mat försvinner alltså ut från länet. Pengarna går till staten i form av moms och till råvaruproducenter och förädlingsindustri i andra länder eller i andra delar av Sverige.

Det största inflödet är mellan grossist och handel. Det är även stora flöde in och ut i tidigare led men där är nettoskillnaden inte så stor. Sedan finns det också ett flöde in och ut ur länet i sista ledet. Sannolikt köper befolkningen i Gävleborg livsmedel från butiker och restauranger i andra län för 0,4 miljarder kronor medan butiker och restauranger i Gävleborg bara säljer för 0,3 miljarder kronor till personer som bor utanför länet. Beloppen är uppskattade efter hur många som arbetspendlar in och ut ur länet. Nettoflödet av den livsmedelskonsumtion som är kopplad till turismen har inte kunnat uppskattas.

Beräknas förädlingsvärdet i de olika leden framgår det att primärproduktionen bidrar med 0,4 miljarder kronor, förädlingsledet med 0,3 miljarder, grossisterna med 0,3 miljarder, detaljhandeln med 1,6 miljarder och restaurangerna med 1,9 miljarder. Totalt 4,5 miljarder kronor. Värdet är beräknat som skillnaden mellan försäljningen och inköpen i respektive led. Även handeln får då ett förädlingsvärde trots att de inte förädlar produkterna. Deras bidrag är istället en tjänst genom att de gör produkterna tillgängliga för konsumenterna. De 4,5 miljarderna i förädlingsvärde är pengar som till stor del stannar i länet. Den största delen går till löner åt dem som arbetar i livsmedelskedjan. Det är därför inte förvånande att antalet arbetstillfällen i de olika leden också domineras av restaurang, detaljhandel och primärproduktion. Alla uppgifter gällande omsättning, förädlingsvärde och arbetstillfällen i handel och restaurang avser ett normalläge före dess att pandemin slog till.

Figur 11. Förädlingsvärde och arbetstillfällen i livsmedelskedjan

Huvuddelen av volymer och värde går i det storskaliga systemet där varje aktör har ett eget nätverk av kunder och leverantörer spridda över Sverige och även i andra länder. Sen finns ett litet men värdefullt flöde i det småskaliga systemet. I en undersökning som Jordbruksverket har gjort uppgav 112 jordbruksföretag att de även hade förädling eller egen försäljning av gårdsprodukter 2016. Det var en ökning med 72 procent sedan 2007 när undersökningen genomfördes första gången.

Många av dessa små aktörer på livsmedelsmarknaden är svåra att hitta eftersom de inte finns i något register och eftersom de ofta har en mycket begränsad marknadsföring av sina produkter. Troligen är antalet högre idag än 2016. En viktig förändring som skett är framväxten av REKO-ringar. En REKO-ring är ett system där små lokala producenter kan erbjuda sina produkter i en facebook-grupp. Den som vill köpa beställer via nätet, betalar i förskott och kan sedan hämta produkterna vid en förutbestämd plats vid en förutbestämd tid. Det finns

åtta REKO-ringar i Gävleborgs län idag men det finns utrymme för betydligt fler.

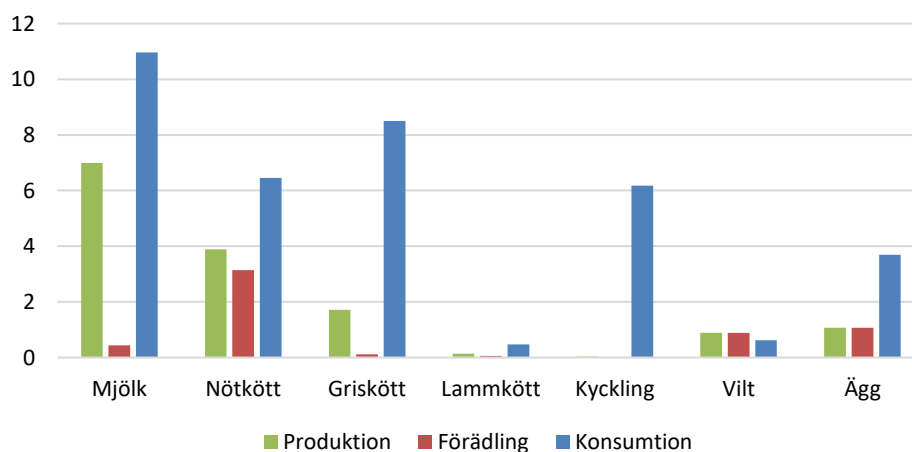
5 Produktion, förädling och lokal självförsörjning

Den lokala självförsörjningsgraden har beräknats genom att kombinera produktionen i primärledet med de volymer som förädlas i länet och med konsumtionen. Exakta data för konsumtionen i Gävleborg finns dock inte utan sammanställningen bygger på att invånarna i Gävleborg äter samma mat som den genomsnittlige svensken. Det framgår då att självförsörjningsgraden är mycket låg i Gävleborg och att den lokala förädlingsindustrin inte förmår att förädla det som produceras.

5.1 Animalieprodukterna

Mjölken som är en av de viktigaste produkterna i Gävleborg kan illustrera läget. Det konsumeras mejeriprodukter från 110 000 ton mjölkråvara. Det produceras dock bara 70 000 ton mjölk i länet. Det ger en självförsörjningsgrad på 64 procent. Nu när Gefleortens mejeri är nedlagt är det en mycket liten andel av det som produceras som också förädlas i länet. Det mesta går till mejerier i angränsande län. Sammantaget innebär det att bara fyra procent av de mejeriprodukter som konsumeras i Gävleborg kommer från en ko i länet. Resten är importerat eller producerat någon annanstans i Sverige. Samtidigt återfinns 65 000 ton mjölk från Gävleborg i mejeriprodukter på andra ställen i Sverige. I beräkningen för 2020 har den förädling som gjordes i Gefleortens mejeri i början av året räknats bort för att ge en mer rättvisande bild av det aktuella läget.

Figur 12. Produktion, förädling och konsumtion i Gävleborgs län 2020 (1 000 ton för kött, 10 000 ton för mjölk).

Nötköttet har en självförsörjningsgrad som är likartad med mjölken. Primärproduktionen täcker 60 procent av konsumtionen men alla djur slaktas inte i länet. Om allt nötkött som slaktas i länet går till lokala butiker skulle knappt hälften av nötköttet som konsumeras vara lokalt. Troligen går mycket kött till styckning, packning och charkuterier utanför länet. Andelen lokalt kött i butik blir då lägre. När det gäller gris, lamm, kyckling och ägg är det en mycket liten andel av konsumtionen som är producerad lokalt. Det enda undantaget är kött från vilt. Den lokala produktionen är då högre än konsumtionen och förädlingen är sannolikt också lokal.

5.2 Vegetabilieprodukterna

Det har inte varit möjligt att kartlägga förädlingen av vegetabilieprodukterna på samma sätt som animalierna och därför begränsas analysen i huvudsak till att jämföra de skördade volymerna med konsumtionen. Analysen försvåras också av att många vegetabilier inte bara används som livsmedel utan även som foder och industriråvara. Det har därför inte gått att få fram en komplett bild för alla grödor.

Humankonsumtionen av spannmål ligger på 61 000 ton i Gävleborg när innehållet av spannmål i bröd och andra produkter har räknats om till förbrukad råvara. Dessutom förbrukas 33 000 ton som djurfoder. Det ger en sammanlagd förbrukning på 94 000 ton. Förra året, 2020, skördas 57 000 ton i Gävleborg. Det gav en självförsörjningsgrad på 60 procent. Hade beräkningen även omfattat den spannmål som förbrukas för att producera de animalieprodukter som köps in hade självförsörjningsgraden varit betydligt lägre. Det är också en ganska liten del av spannmålen som stannar i länet. Det finns ingen större spannmålmottagning i länet och heller inga större kvarnar eller foderfabriker. Det är därför i princip bara det som lagras och används till foder på den egna gården eller som säljs direkt till andra gårdar i närheten som blir kvar i länet. Uppskattningsvis kan det vara halva förbrukningen av fodersäd.

Potatisen har också kunnat beräknas. Konsumtionen ligger kring 25 000 ton medan produktionen stannar strax under 3 000 ton. Det ger en självförsörjningsgrad på 11 procent. Det finns några anläggningar för paketering eller förädling av potatis i länet men delar av skörden packas och förädlas i angränsande län.

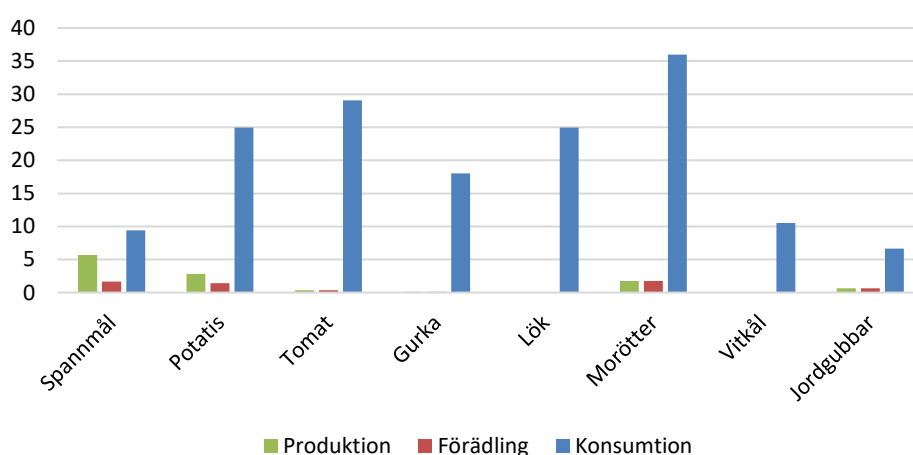
Odlingen av frukt och grönsaker är mycket begränsad i Gävleborg. 2020 fanns det 10 företag med frilandsodling av köksväxter, 8 som odlade bär och 5 som odlade köksväxter i växthus. Vissa har säkert både köksväxter och bär eller både växthus och frilandsodling så totalt är det ett 20-tal företag som odlar ätbara trädgårdsväxter. Odlingen i växthus är främst gurka och tomat, bären domineras av jordgubbar och odlingen av köksväxter på friland består främst av morot, rödbeta, broccoli, olika sorters kål, matlök och sallat.

Ingen av trädgårdsväxterna har en produktion som kommer upp i närheten av konsumtionen i länet. Självförsörjningsgraden ligger på 9 procent för jordgubbar, morötter ligger på 5 procent, tomat på 1 procent och gurka på 0,6

procent. Lök och vitkål ligger under 0,5 procent. Övriga har inte kunnat beräknas. Huvuddelen av det som odlas säljs lokalt med distribution och viss förädling i länet.

Sammantaget har självförsörjningsgraden för alla trädgårdsväxter beräknat till 1,5 procent i Gävleborg vilket kan jämföras med 14 procent för Sverige som helhet. Dataunderlaget är dock osäkert så viss felmarginal finns i beräkningarna. Det bör också nämnas att de 1,5 procenten baseras på näringsvärde räknat som energi och inte volym vilket övriga beräkningar gör.

Figur 13. Produktion, förädling och konsumtion i Gävleborgs län 2020
(10 000 ton för spannmål, 1 000 ton för potatis, 100 ton övrigt).

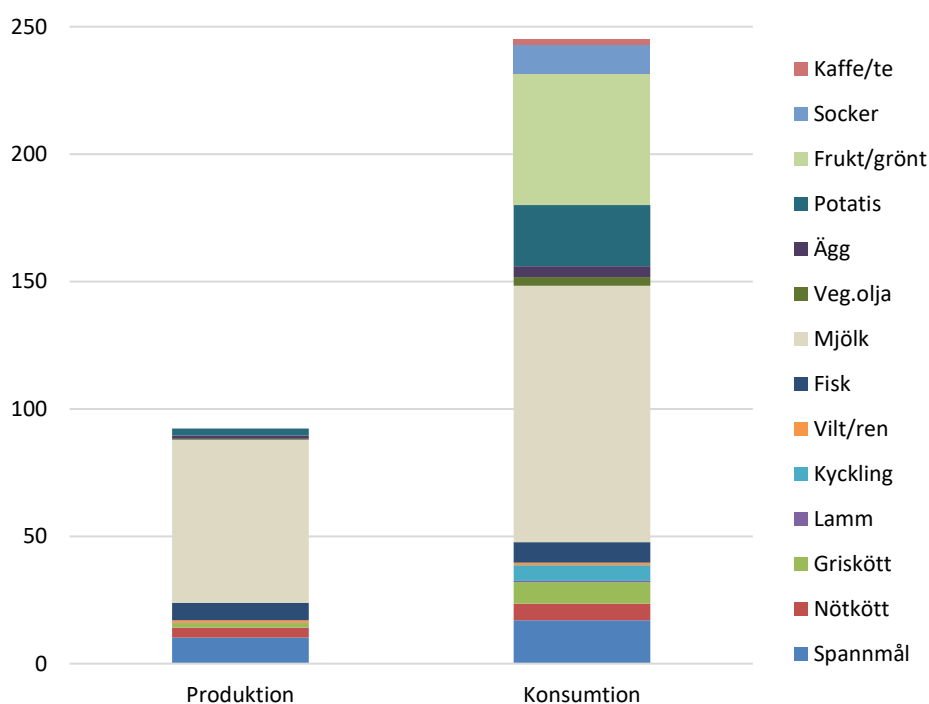
5.3 Låg lokal självförsörjning för hela kosten

För att få en samlad bild över självförsörjningsgraden i Gävleborg har den totala konsumtionen av olika livsmedel matchats mot produktionen i Gävleborg eller när uppgifter saknas mot en bedömd volym. Beräkningen har många osäkerheter men ger ändå en grov bild av hur läget är. Det som kommer fram är att självförsörjningsgraden totalt sett ligger på 38 procent i Gävleborg när alla livsmedel summeras efter vikt. Konsumtionen ligger på 245 000 ton medan produktionen stannar på 93 000 ton. All livsmedelsråvara som produceras i länet har då antagits stanna kvar.

När samma beräkning görs för Sverige som helhet blir självförsörjningsgraden 62 procent. Om importandelen är lika hög i Gävleborg som i resten av Sverige innebär det att ungefär en tredjedel av alla livsmedel som konsumeras i Gävleborg är producerade i något annat land, en tredjedel är producerat i någon annan del av Sverige och en tredjedel är producerade lokalt. Att en tredjedel är lokalt producerad gäller primärledet och bygger på att produkterna stannar i länet. Förädlingsledet har dock inte tillräcklig kapacitet vilket innebär att en stor del av livsmedelsråvarorna lämnar länet för förädling på annan ort och sedan kommer det inte tillbaka utan ersätts med produkter som har råvaror från andra ställen.

Uppskattningsvis är det därför mindre än 10 procent av de livsmedel som konsumeras i länet som och har producerats lokalt.

Figur 14. Produktion och konsumtion i Gävleborgs län 2020

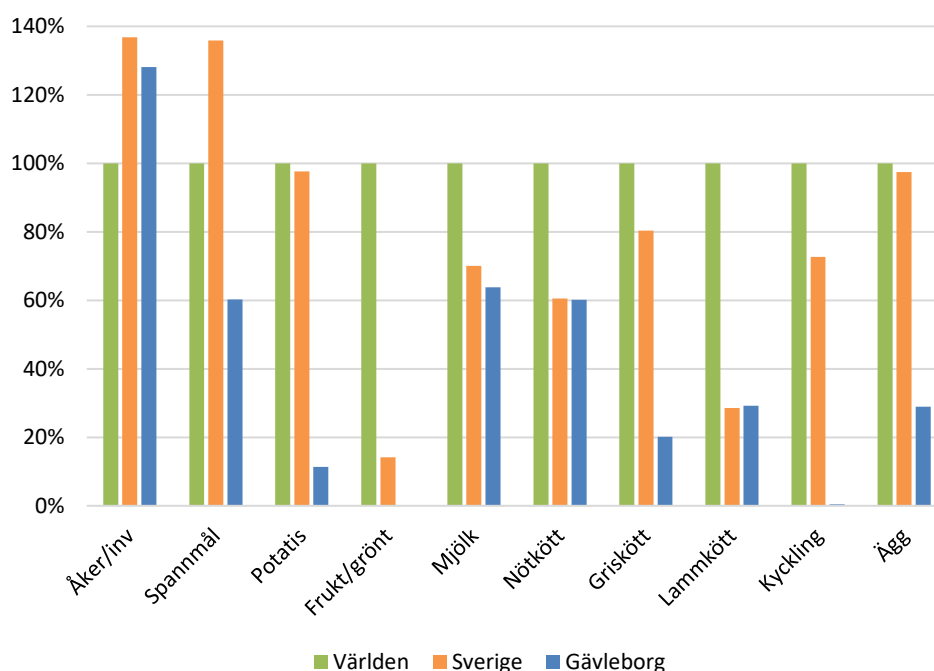
Spannmålen är i denna beräkning begränsad till det som används till human-konsumtion till skillnad från den tidigare beräkningen där även fodersäd ingick. Produktionen har beräknats genom att använda samma självförsörjningsgrad för humankonsumtion som för all spannmål.

Delar av importen är produkter som inte kan produceras i Sverige men huvuddelen är sådant som skulle kunna produceras i Sverige eller till och med i Gävleborg. Bara 10 procent av livsmedelsråvarorna är sådana som inte kan produceras lokalt. Det är till exempel exotiska frukter, kaffe, te och ris. 90 procent av livsmedelsråvaran skulle kunna produceras lokalt men nu räcker den lokala råvaran bara till 38 procent av livsmedlen även om all jordbruksråvara stannade i länet.

Frågan är vad den låga självförsörjningsgraden beror på. Med ett internationellt perspektiv är förutsättningarna för jordbruk inte så dåliga i Gävleborg. Korna i Gävleborg har en genomsnittlig avkastning på 9 140 kilo per ko och år. Det är fyra gången högre än 2 430 kilo som är ett genomsnitt för hela världen. Skörden för vete ligger kring 4 300 kilo per hektar. Detta är 25 procent högre än genomsnittet i världen som ligger på 3 500 kilo. Dessutom finns det mer mark. I Gävleborgs län finns 230 hektar åker per 1 000 invånare vilket kan jämföras med 179 hektar per 1 000 invånare i världen som helhet. Sedan finns det även stora ytor

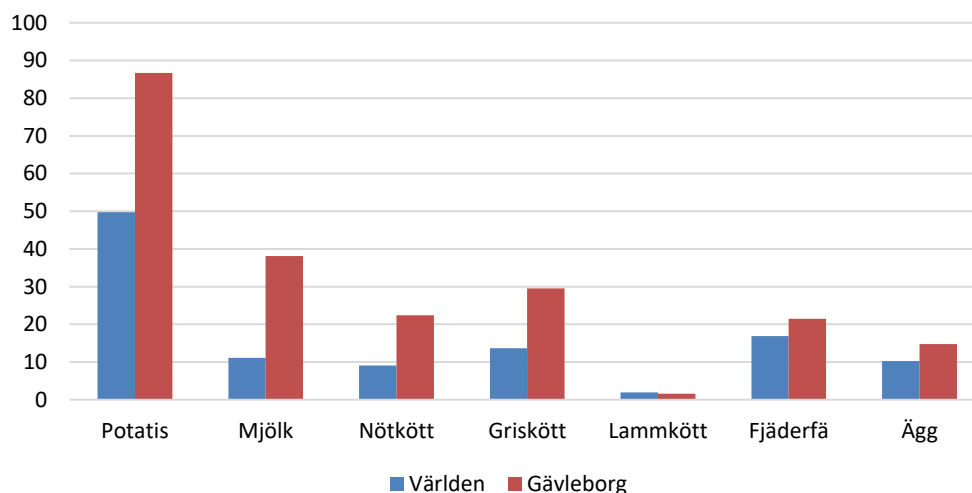
med annan mark i Gävleborgs län. Dessa kan användas för fiske, fiskodling, vilt och bär. Gävleborg har också med hög kompetens hos producenterna och god tillgång på produktionsmedel.

Figur 15. Tillgänglig åker per person och självförsörjningsgrad för några produkter i världen, Sverige och Gävleborg år 2020

När tillgången på åkermark och självförsörjningsgraden för ett antal livsmedel jämförs mellan världen, Sverige och Gävleborg som i figur 15 framstår det som att marken utnyttjas ganska extensivt i Sverige och i Gävleborg men det är inte helt sant. Skillnaden mellan Sverige och Gävleborg beror verkligen på lägre produktion per hektar och det beror i sin tur på en kombination av sämre naturliga förutsättningar och på ekonomiska faktorer. Skillnaden i självförsörjningsgrad mellan världen och Sverige (Gävleborg) beror dock i hög grad på en betydligt högre konsumtion i Sverige. Konsumtionen av kött och potatis är ungefär dubbelt så hög i Sverige och Gävleborg som i världen som helhet räknat per person och konsumtionen av mjölkprodukter är den tredubbla. Enkelt uttryckt innebär det att produktionen skulle behöva vara dubbelt så hög per hektar i Sverige och i Gävleborg som i resten av världen för att klara självförsörjningen. Det är den utmaningen som inte har lyckats. Därav låg självförsörjning. Det faktum att vi ökat vår konsumtion av livsmedel på ett sätt som jordbruket inte klarar att svara upp till kan dock kräva en stund av eftertanke.

Figur 16. Konsumtion per person i världen och i Gävleborg (Sverige) (kilogram per person och år, mjölk är 10 kg per person och år)

5.4 Livsmedelsförsörjning vid avspärrning eller kris

Det skulle kunna uppstå en avspärrning eller annan kris som begränsar tillgången till inköpta produktionsmedel och till långväga transporter. Gävleborgs län har då förhållandevis goda förutsättningar att hålla igång livsmedelsproduktionen men ändå stora problem med att försörja befolkningen med livsmedel. Det räcker inte att kunna hålla igång den produktion som finns när mindre än 10 procent av de livsmedel som konsumeras i länet har producerats lokalt.

Beredskap för att hantera olika former av kriser är alltid svåra. Primärproduktionen i Gävleborgs län har ändå goda förutsättningar att klara en situation med begränsad tillgång till inköpta produktionsmedel. El och drivmedel är mest kritiska. Vid en kortare period räcker det ganska långt att det finns tillgång till reservkraft och lager av diesel ute på gårdarna. Vid en längre period behöver lagren av drivmedel fyllas på men i övrigt kan produktionen fungera relativt väl. Mineralgödsel och växtskyddsmedel går det att undvara även om skördarna sjunker lite.

Tillgången till reservdelar kan emellertid vara begränsande för hur länge produktionen kan hållas igång. Utan fungerande mjölkanläggningar skulle mjölkproduktionen inte kunna hållas igång och utan fungerande traktorer och andra maskiner skulle växtodling och foderförsörjning bli svår. Köttproduktion med får och nötkreatur är den produktion som är minst beroende av specialutrustning och därmed den produktion som har störst potential att bestå vid en allvarlig kris. Inköpt foder behövs egentligen bara till grisar, kycklingar och höns. Dessa produktionsformer skulle kunna avvecklas vid en långdragen kris om tillgången till foder är begränsad.

Förädlingsledet måste även fungera för att klara livsmedelsförsörjningen vid en kris. Slaktkapaciteten är låg i Gävleborg. En stor del av djuren transporteras till

slakterier utanför länet. Uteblir dessa transporter vid en kris skulle säkerligen jägare, viltcentraler med mera kunna bistå med hjälp att slakta och distribuera köttet. Det gäller bara att regelverket anpassas så att det blir tillåtet.

Mjölken är svårare. Mejeriet i Gävle hade en central betydelse för insamling förpackning och distribution av mjölk. Nu är det istället Arlas mejeri i Kallhäll som står för den färska mjölken. Det innebär 14 mil transport utanför länet i båda riktningarna. Uteblir dessa transporter blir det stora problem att samla in och distribuera mjölken eftersom det nu inte finns någon infrastruktur kvar i länet.

Det största problemet med livsmedelsförsörjningen i Gävleborg vid en avspärrning eller annan kris är dock det stora behovet av livsmedel från andra delar av Sverige och från andra länder. Kosten kan läggas om från animalier till mer vegetabilier men då måste det finnas en lokal produktion av ätbara vegetabilier. Ett första steg för ökad livsmedelssäkerhet vid avskurna transportmöjligheter skulle vara att ha en ökad lokal odling av potatis och köksväxter med tillhörande lagerhållning och distribution. De fysiska förutsättningarna finns. I dagsläget är det de ekonomiska förutsättningarna som begränsar eftersom produkterna kan odlas något billigare på andra ställen.

6 Mål och måluppfyllnad för regional tillväxt

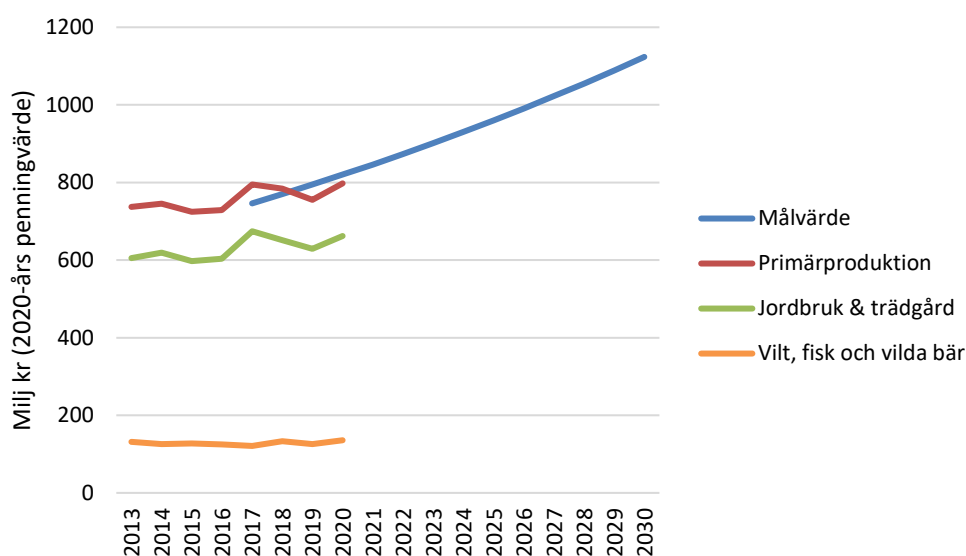
Länsstyrelsen Gävleborg, Region Gävleborg och LRF Gävleborgs har fastställt två övergripande mål i handlingsplanen för utvecklingen av livsmedelsproduktionen i länet:

- Produktionsvärdet för den totala livsmedelsproduktionen i länet ska öka med 50 procent till år 2030. Jämförelsen görs med ett medeltal från åren 2013–2017.
- Sysselsättningen inom jordbruk och förädling ska öka med 10 procent till år 2030. Jämförelsen görs med ett medeltal från åren 2013–2017.

6.1 Produktionsvärdets utveckling

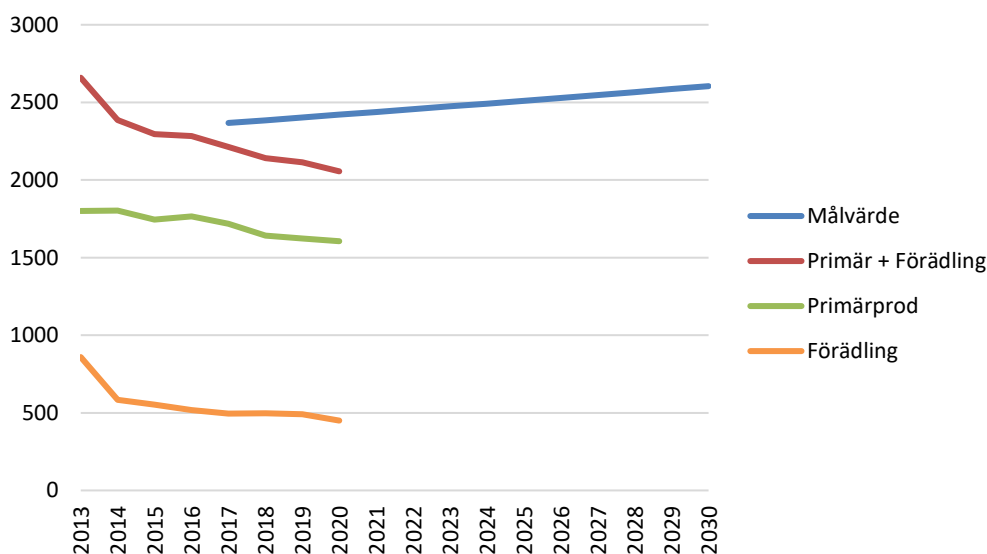
Produktionsvärdet för jordbruk- och trädgårdsprodukter hämtas från LRFs regionrapporter. Värdet har sedan kompletterats med ett uppskattat värde för vilt, fisk och vilda bär. Osäkerheten är dock stor eftersom tillgången av regionala data gällande vilt, fisk och vilda bär är mycket begränsad.

Sammantaget var produktionsvärdet strax under 800 miljoner år 2020. Det kan jämföras med ett genomsnitt på 746 miljoner för åren 2013-2017 räknat i 2020-års penningvärde. Det är en ökning med 6,8 procent. Målet nås dock inte riktigt eftersom det är 9,9 procent för de tre år som gått sedan 2017. Uppdelat har jordbruk och trädgård haft på en real tillväxt på 6,8 procent medan vilt, fisk och vilda bär har ökat med 7,6 procent. Uppgifterna för 2020 är dock preliminära.

Figur 17. Realt produktionsvärde och målvärde 2013-2030

6.2 Sysselsättning i primärproduktion och förädling

Målet är att antalet sysselsatta i livsmedelsproduktionen ska öka med 10 procent till år 2030. Det jämfört med ett genomsnitt för åren 2013-2017. Den pågående trenden är dock att antalet sysselsatta minskar både i primärproduktionen och i förädlingsledet. Måluppfyllnaden var därför låg redan 2018 som för tillfället är det senaste året med kompletta sysselsättningsdata. De preliminära uppgifterna indikerar att antalet sysselsatta har fortsatt att minska fram till år 2020. En stor förändring är att produktionen vid Gefleortens mejeri lades ner i maj 2020.

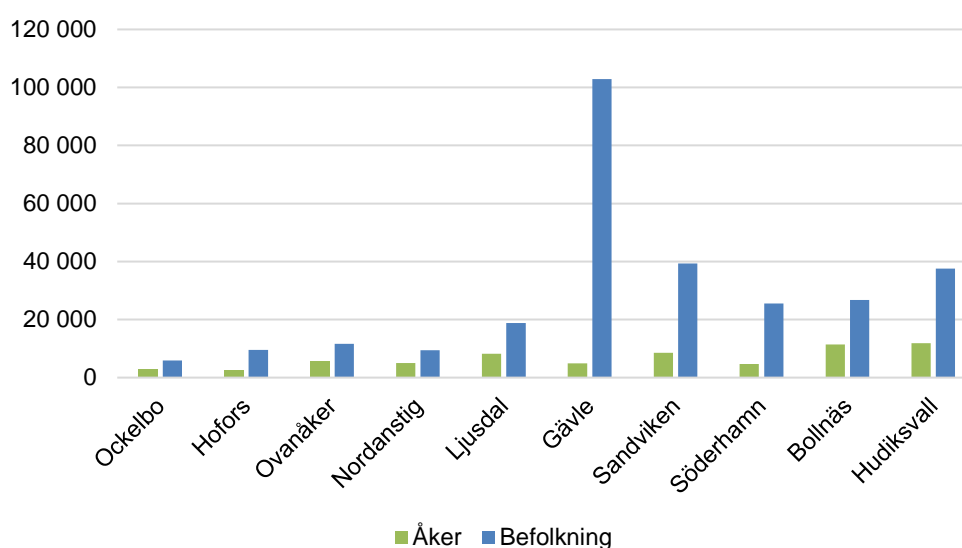
Figur 18. Antal sysselsatta och målvärde 2013-2030

Antalet sysselsatta kan mätas på olika sätt. Här används SCBs statistik över personer med huvudsaklig sysselsättning i jordbruk och trädgård som mått på sysselsättningen i primärproduktionen och antalet anställda i livsmedelsindustrin som mått på antalet sysselsatta i förädlingsledet. I båda fallen är antalet personer omräknat till heltider. Uppgifterna för 2020 är preliminära och bygger på andra data. I den preliminära skattningen för förädlingsledet ingår även egna företagare. Den preliminära skattningen för primärproduktionen baseras på förändringen av antal årsverken i jordbruket enligt Jordbruksverkets statistik.

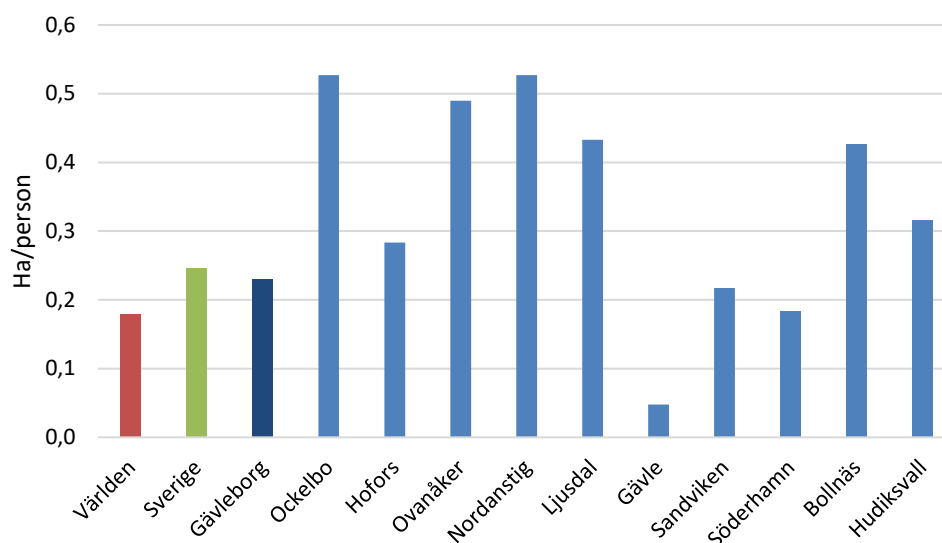
7 Självförsörjning på kommunal nivå

Förutsättningarna för att ha en självförsörjning på kommunal nivå skiljer sig kraftigt från kommun till kommun. Gävle har sämst förutsättningar. Det bor över 100 000 personer i kommunen men det finns knappt 5 000 hektar åker. Bollnäs har bättre förutsättningar, där finns mer än dubbelt så mycket åkermark och folkmängden är en fjärdedel av Gävles.

Figur 19. Areal åker och befolkning på kommunnivå i Gävleborgs län

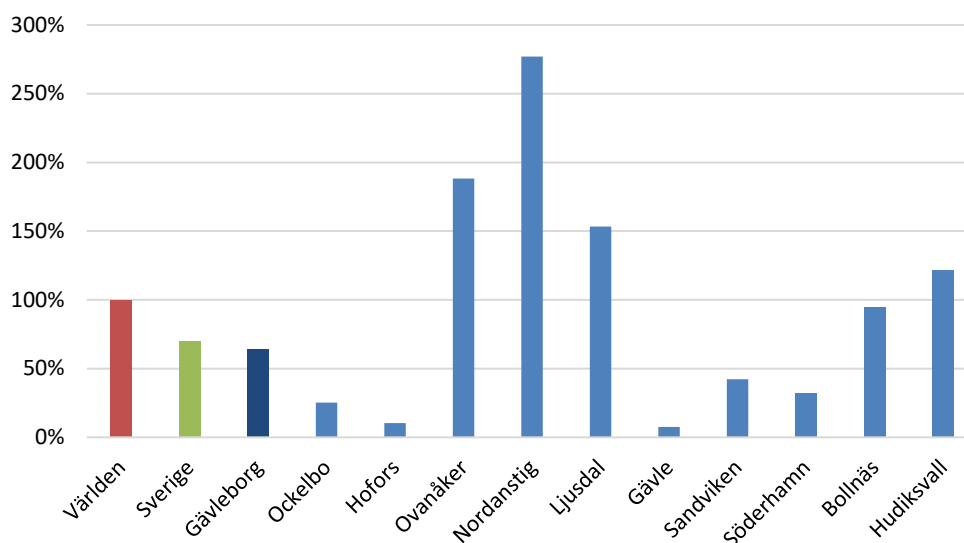

Ett tydligare sätt att se proportionerna är att beräkna arealen åker per invånare i kommunerna. Nivån kan då även jämföras med Gävleborg som helhet, med Sverige och med världen.

Figur 20. Areal åker per person på kommunnivå i Gävleborgs län

Det framgår då att det finns förhållandevis mycket åkermark i Gävleborg men att den är ojämnt fördelad i förhållande till befolkningen. Genomsnittet i världen är 0,18 hektar per person men i Gävleborg finns 0,23 hektar per person. Man ska sedan vara medveten om att hektarskördarna är något lägre i Gävleborg än genomsnittet i världen och att konsumtionen är ungefär dubbelt så hög per person i Sverige som genomsnittet i världen. Vid samma produktionsnivå per hektar som genomsnittet i världen skulle det alltså behövas minst 0,4 hektar åker per person för att klara självförsörjningen. Detta uppnås i Ockelbo, Ovanåker, Nordanstig, Ljusdal och Bollnäs. Det är dock kommuner med sämre naturliga förutsättningar för jordbruk än genomsnittet i Gävleborg så det kan ändå vara svårt.

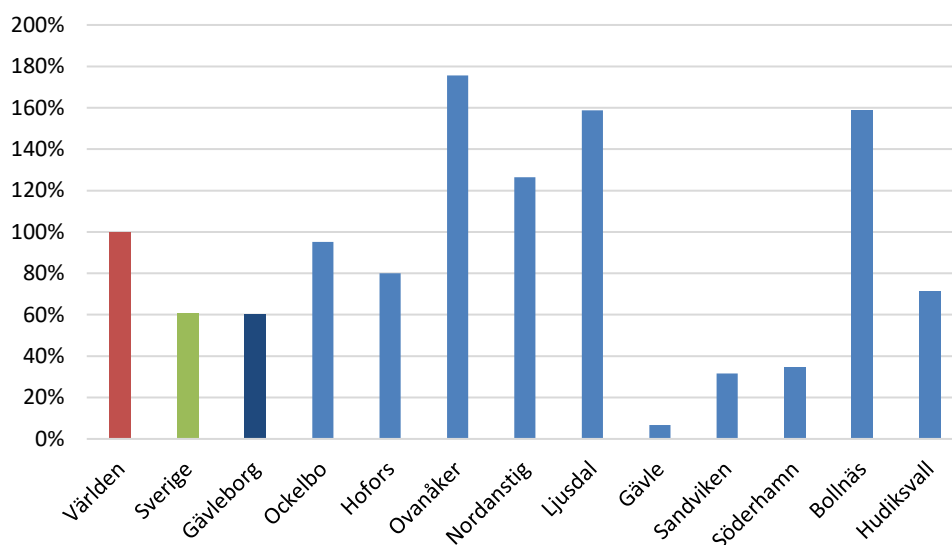
Hur ligger det då till? Vi börjar med mjölken som är den viktigaste produkten i Gävleborg. Det framgår då att Nordanstig, Ovanåker, Ljusdal och Hudiksvall har en mjölkproduktion som är långt över den lokala konsumtionen. I Gävleborgs län som helhet täcks dock bara 64 procent av konsumtionen vilket är något lägre än genomsnittet i Sverige. I ett internationellt perspektiv ska man dessutom vara medveten om att vi i Sverige konsumerar tre gånger så mycket mjölkprodukter som genomsnittet i världen.

Figur 21. Självförsörjningsgrad för mjölk på kommunnivå i Gävleborgs län

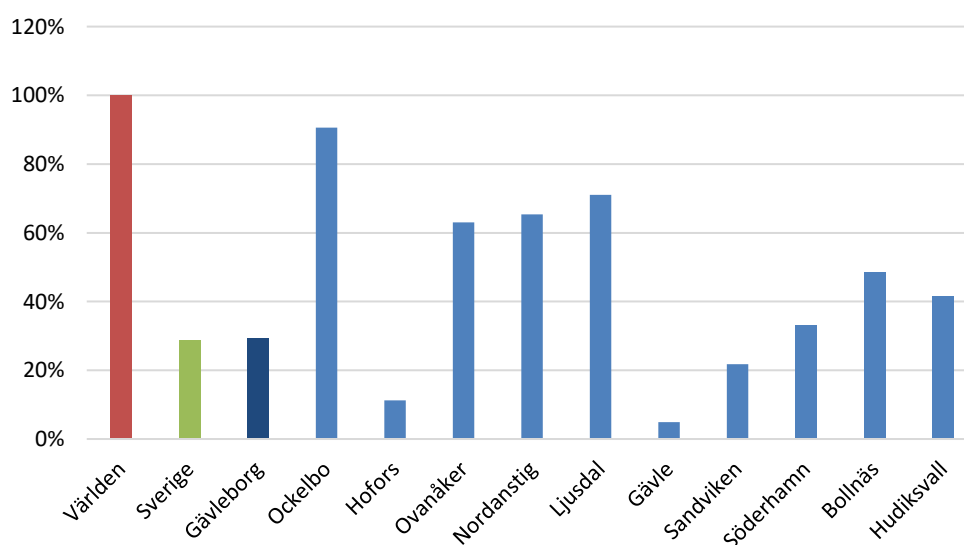
Gävle är en av de kommuner som har lägst självförsörjningsgrad för mjölk. Det förklaras till stor del av att det är så många människor som bor där. Den stora skillnaden mellan Ockelbo och Nordanstig är svårare att förklara i termer av befolkning, areal åker och andra naturliga förutsättningar. Det finns lika mycket åker per person och hektarskördarna är likvärdiga. Ändå har Nordanstig ett stort produktionsöverskott medan Ockelbo har mycket låg självförsörjning. Här ligger förklaringen i de ekonomiska förutsättningarna. Nordanstig ligger i det område som får ett särskilt nationellt stöd för bland annan mjölkproduktion. Det gör inte Ockelbo så därför är det svårare att få till en lönsam mjölkproduktion i Ockelbo än i Nordanstig. Ovanåker, Bollnäs, Hudiksvall, och Ljusdal ligger också helt eller delvis i det område som får nationellt stöd.

Nötköttet har en bild som i många avseende liknar mjölken. Ovanåker, Bollnäs, Ljusdal och Nordanstig har överskott medan Gävleborg som helhet har en självförsörjningsgrad på 60 procent. Det är samma som för Sverige. Hofors och Ockelbo har lägre självförsörjning än kommunerna i norr även för nötkött men det är inte lika tydlig skillnad som för mjölken. Orsaken är att det nationella stödet i högre grad är riktat till mjölk än till nötkött.

Vi en internationell jämförelse ska man vara medveten om att konsumtionen av nötkött är mer än dubbelt så hög per person i Sverige och Gävleborg som i världen som helhet.

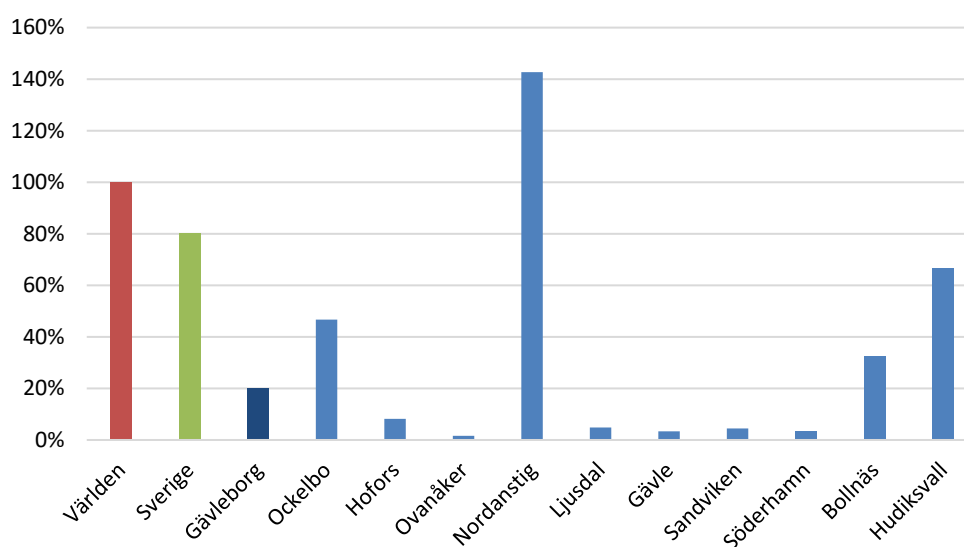
Figur 22. Självförsörjningsgrad för nötkött på kommunnivå i Gävleborgs län

Lammkött är en produktion som har ungefär samma krav på de naturliga förutsättningarna som nötköttet. Självförsörjningsgraden är dock mycket lägre än för nötkött både i Sverige och i Gävleborg. Den låga självförsörjningsgraden beror heller inte på en hög konsumtion. När det gäller lamm ligger den svenska konsumtionen i nivå med genomsnittet i världen. Det är alltså produktionen som är låg både i Sverige och i Gävleborg. Orsaken är att lammproduktionen aldrig har tagits riktigt på allvar i Sverige, varken av slakterierna eller av myndigheterna vid utformningen av stödsystemen. Lammproduktionens fördelning i kommunerna skiljer sig också lite från nötkött och mjölk eftersom lammköttet är mindre påverkat av gränserna för de olika regionala stöden.

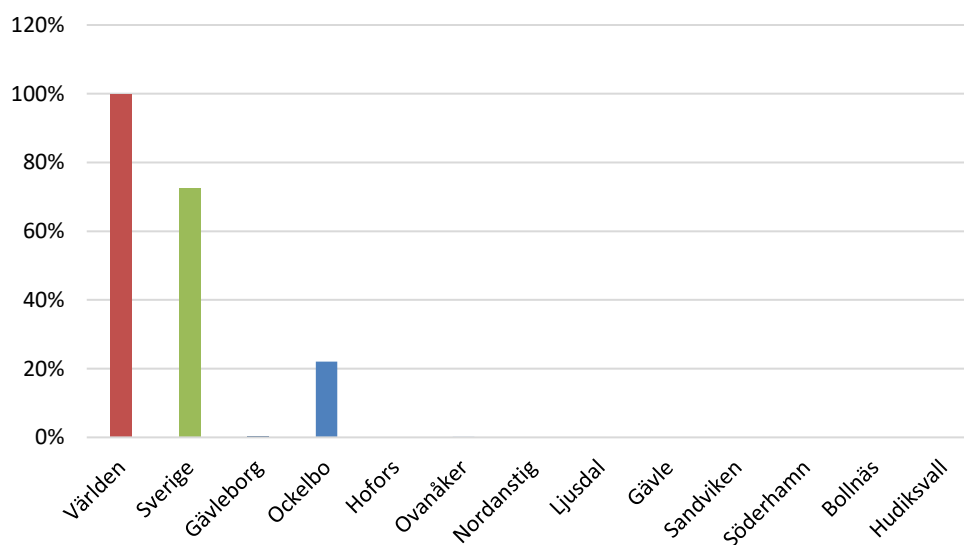
Figur 23. Självförsörjningsgrad för lammkött på kommunnivå i Gävleborgs län

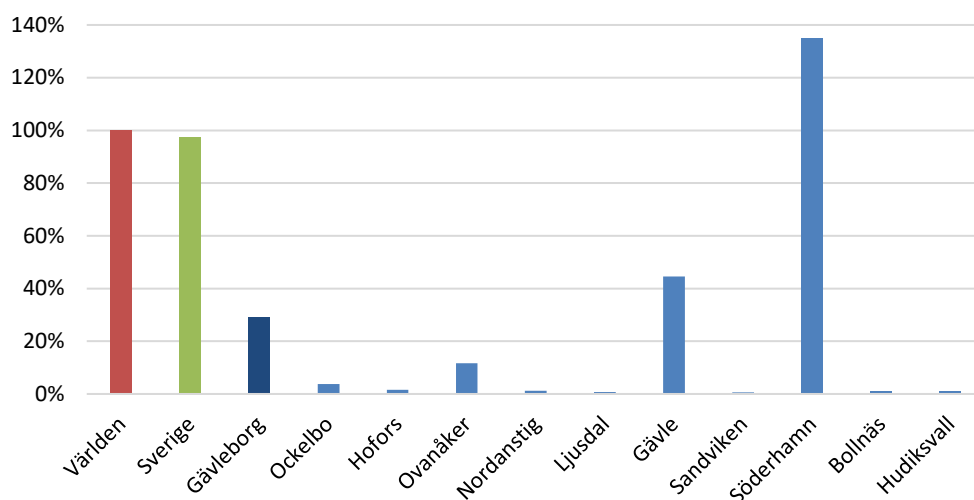
Griskött, ägg och kyckling produceras ganska lite i Gävleborg. Kyckling finns egentligen bara i Ockelbo. Gris och ägg är mer utspritt men självförsörjningen ligger på 20 respektive 25 procent för Gävleborg som helhet. Gris, ägg och kyckling är spannmålsbaserad produktion som med fördel placeras där spannmålen odlas. Det blir då inte bara låga transportkostnader för fodret utan även goda möjligheter att återföra växtnäringen från gödseln. Den låga produktionen av griskött, ägg och kyckling har alltså en stark koppling till den låga lönsamheten för odling av spannmål i Gävleborg.

Figur 24. Självförsörjningsgrad för griskött på kommunnivå i Gävleborgs län

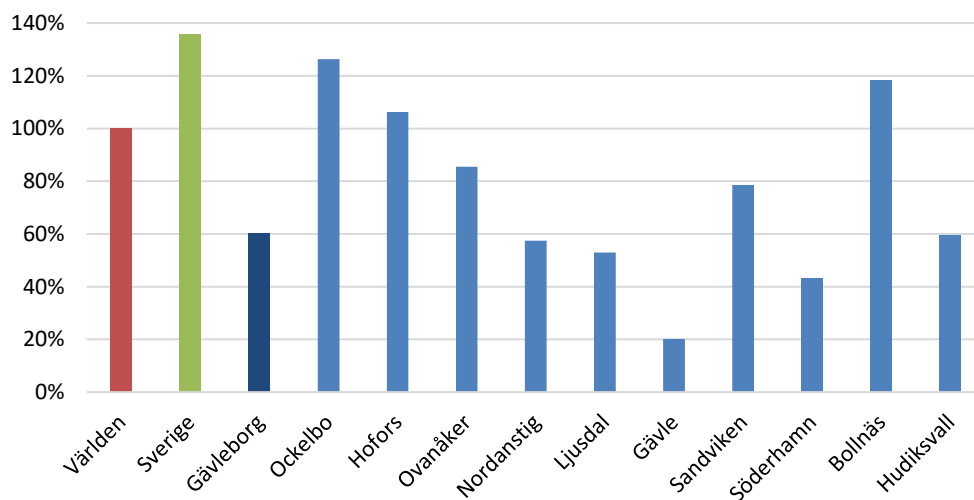
Figur 25. Självförsörjningsgrad för kyckling på kommunnivå i Gävleborgs län

Figur 26. Självförsörjningsgrad för ägg på kommunnivå i Gävleborgs län

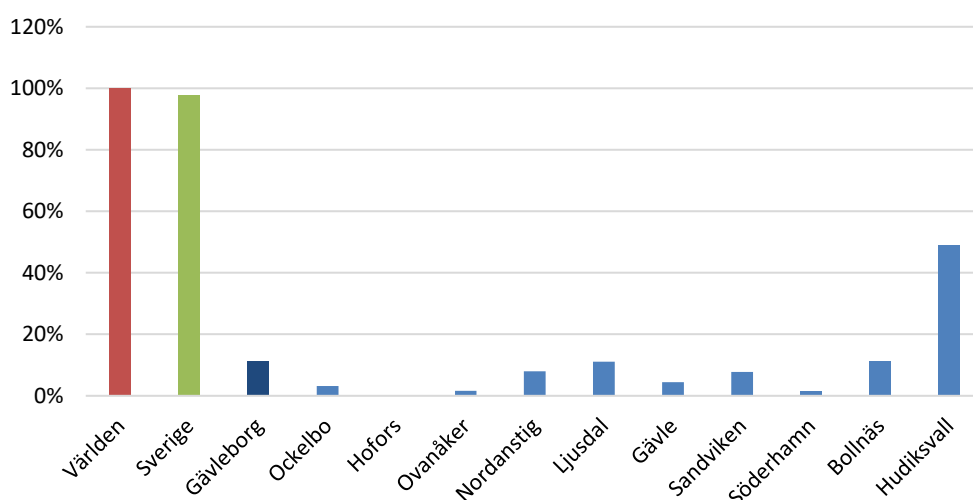
Självförsörjningsgraden för spannmål kan beräknas på många olika sätt. I figur 27 beaktas all användning av spannmål, både det som går till humankonsumtion, det som går till foder och det som går till industriell användning. Sverige har då ett visst överskott som exporteras men odlingen i Gävleborg täckte bara 60 procent av förbrukningen räknat för skörden 2020.

Ockelbo, Bollnäs och Hofors utmärker sig med att vara helt självförsörjande men det beror snarare på att det är ganska få djur där än på att det finns en omfattande odling. Skulle man även beakta den fodersäd som används till de animalieprodukter som konsumeras i Gävleborg men som köps in från annat håll skulle självförsörjningsgraden vara mycket lägre. Det gäller även Hofors och Ockelbo eftersom de har låg självförsörjningsgrad för animalieprodukter.

Figur 27. Självförsörjningsgrad för spannmål på kommunnivå i Gävleborgs län

Potatisen får fungera som en illustration av hur vegetabilieproduktionen för humankonsumtion ser ut i Gävleborg. Självförsörjningsgraden är mycket låg. Det gäller genomgående för alla kommuner även om Hudiksvall sticker ut med en självförsörjningsgrad på 50 procent. Förklaringen till att produktionen är så låg torde var ekonomisk. Det odlades ganska mycket potatis i Gävleborg ända in på 60-talet. Toppen nåddes under andra världskriget då odlingen omfattade 4 166 hektar. Nu odlas 155 hektar potatis i länet.

Figur 28. Självförsörjningsgrad för potatis på kommunnivå i Gävleborgs län

7.1 Obrukad åker, en oanvänd potential

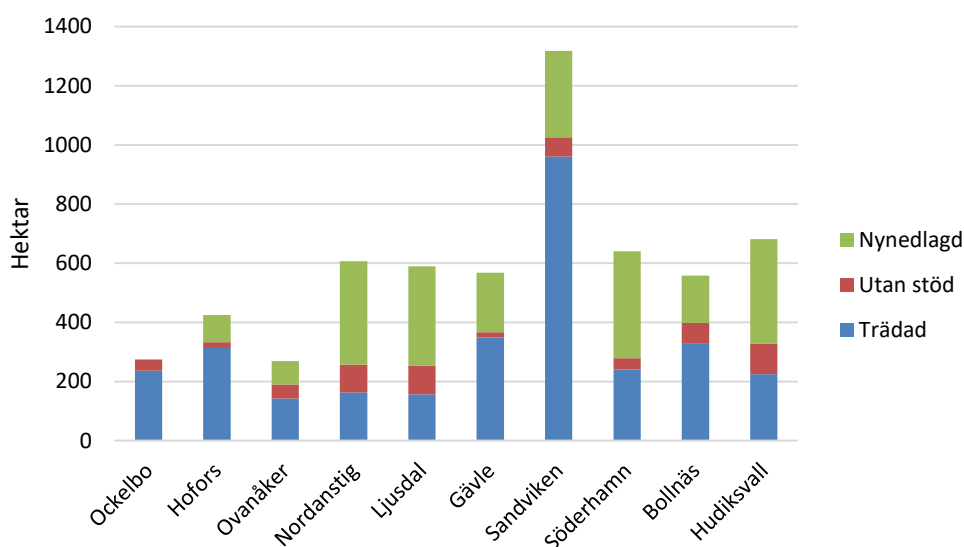
Det finns 3 100 hektar åker i Gävleborgs län som ligger i träda. Den trädade arealen kan ligga i en växtföljd och bara ligga i träda något enstaka år men det kan också vara mark som tagits ur produktion på kortare eller längre tid. Det finns också 600 hektar med ospecificerad gröda. Det innebär att ingen har sökt stöd för marken. Oftast är det långliggande vall som i några fall betas av hästar och i andra fall inte används alls. Det finns också 2 200 hektar mark som var klassat som åker för 10 år sedan men som inte är åker idag. Marken kan vara omdefinierad till betesmark, den kan vara bebyggd eller planterad men den kan också bara vara övergiven och tillgänglig för odling. Summeras arealerna blir det nästan 6 000 hektar åker. Delar av arealen används på något sätt men en stor del av dessa 6 000 hektar är en outnyttjad potential.

Det finns givetvis en anledning till att marken inte används men ofta hänger det samman med ägostrukturen. Den nuvarande ägarens hittar inte någon lönsam användning för marken. Det innebär dock inte det att marken inte kan vara intressant för någon annan med andra förutsättningar och annan typ av produktion. Det ligger dock en stor utmaning i att matcha arealerna med lämpliga brukare.

Skulle hälften av den obrukade åkermarken börja odlas på ett sätt som motsvarar genomsnittet för den nu odlade åkermarken skulle jordbruksproduktionen öka med fem procent. Det är kanske lite optimistiskt att den nu obrukade arealen skulle kunna prestera som genomsnittet av det som odlas men det är fullt möjligt att få tillbaka mer än hälften i aktiv odling om bara förutsättningarna är rätt. När torkan slog till 2018 aktiverades mycket annars obrukad mark. Det går inte att läsa ut ur statistiken hur mycket det var eftersom arealuppgifterna i statistiken fastställs på våren innan torkan hade slagit till. Det som däremot syns är att mycket av den aktiverade marken fortsatte att odlas 2019. Den odlade arealen ökade då med 1 220 hektar i Gävleborgs län. Det mesta fanns kvar i odling även 2020.

Mest obrukad åker finns i Sandviken, 1 300 hektar. Ovanåker och Ockelbo ligger lägst med knappt 300 hektar. Hofors har drygt 400 hektar och övriga kommuner kring 600 hektar. Procentuellt sett ligger Hofors och Sandviken högst. Där skulle den brukade arealen kunna ökas 18 procenten om all obrukad åker sattes i odling. Lägst potentiell ökning har Ovanåker och Bollnäs som både ligger på 5 procent.

Figur 29. Potential i obrukad åkermark på kommun nivå

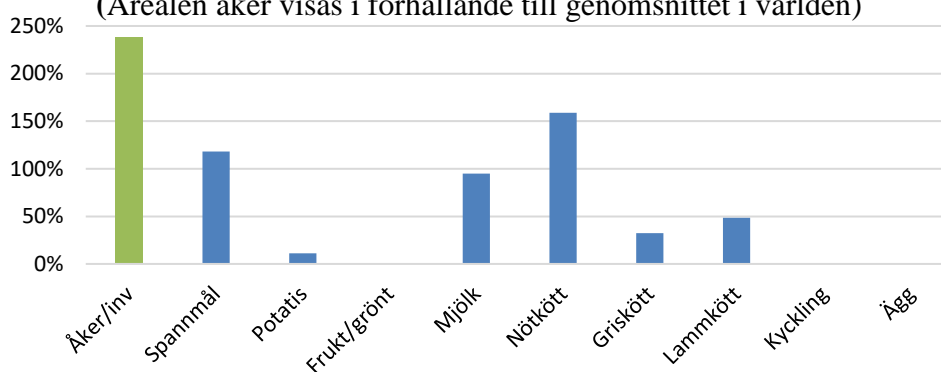
8 Sammanställningar kommun för kommun

På följande sidor finns en sida med en sammanställning av aktuellt läge och en historisk utveckling av jordbruket för varje kommun i Gävleborgs län. Kommunerna presenteras i bokstavsordning.

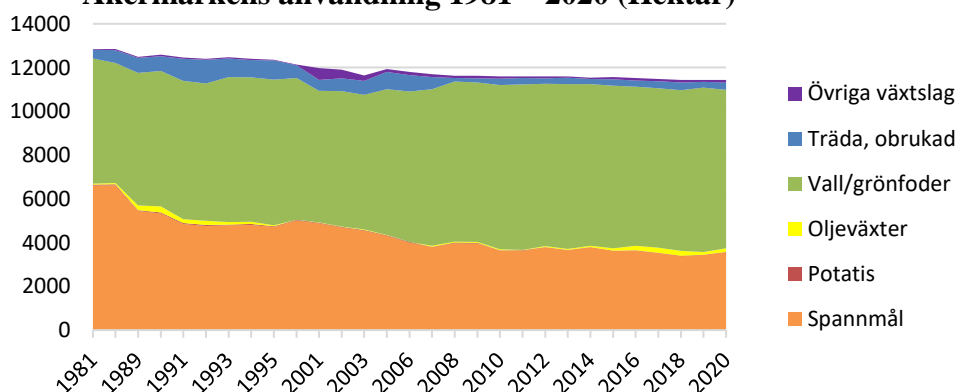
Bollnäs

Bollnäs kommun har 11 434 hektar åker och 26 809 invånare. 0,43 hektar åker per person är mer än dubbelt så mycket som genomsnittet i världen. Produktionen är främst inriktad på mjölk, nötkött och spannmål. Nötkött och spannmål har ökat de senaste åren. Volymen är nu större än förbrukningen. Mjölken har däremot minskat och ligger nu strax under förbrukningen. Produktionen av kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis mycket liten.

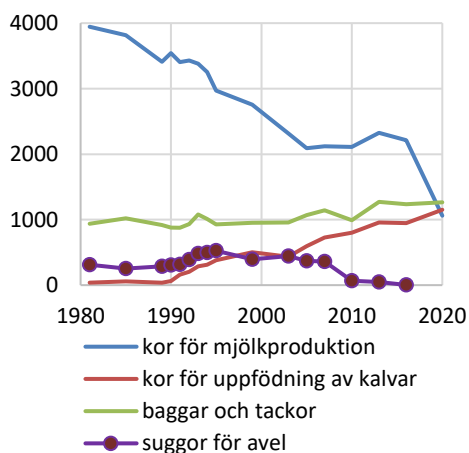
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

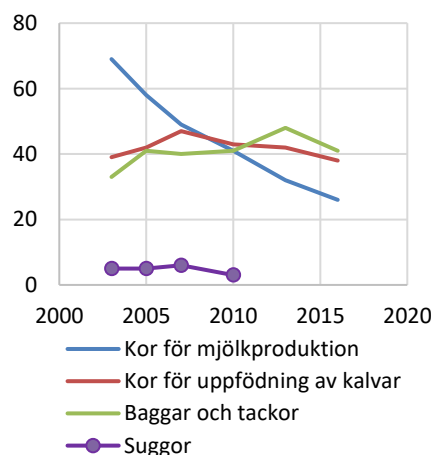
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

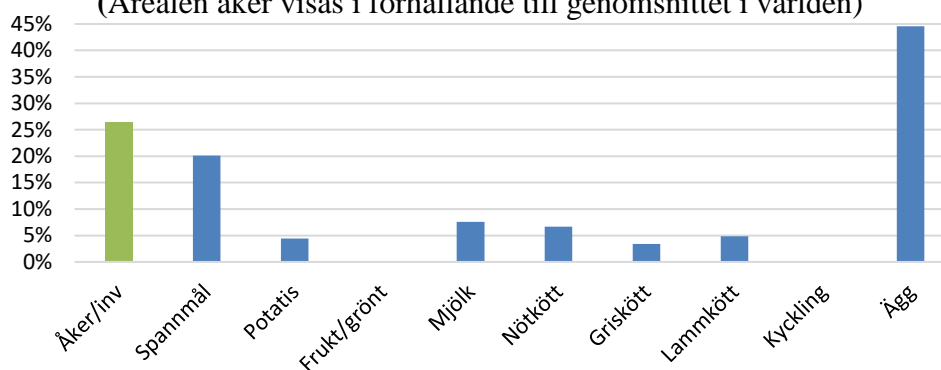
Antal företag med djur 2003 – 2016

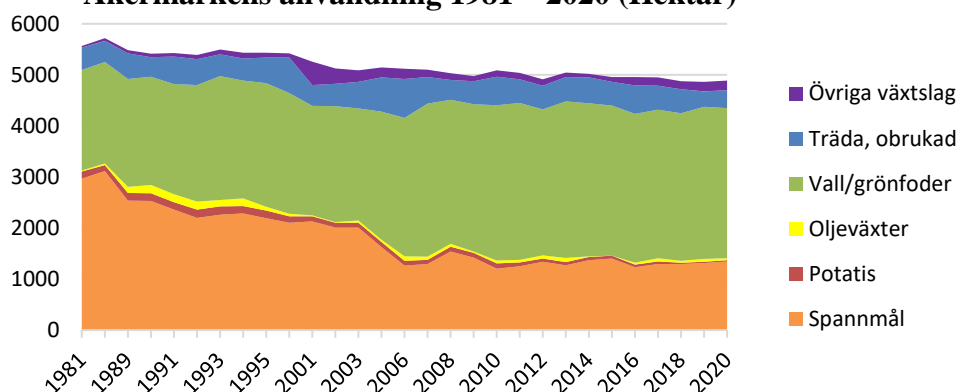
Gävle

Gävle kommun har 4 889 hektar åker och 102 904 invånare. Det är många människor på få hektar åker, 0,05 hektar åker per person är bara en fjärdedel av genomsnittet i världen. Självförsörjningsgraden är därför mycket låg. Ägg ligger högst med 39 procent. Hönsen är dock beroende av foder från annat håll eftersom spannmålen inte räcker. För övriga produkter är självförsörjningsgraden under 10 procent. Åkern används främst till foder.

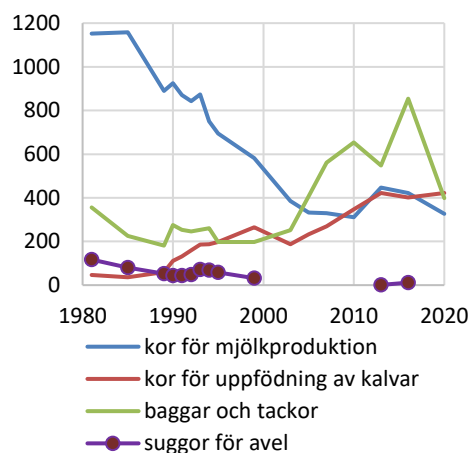
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

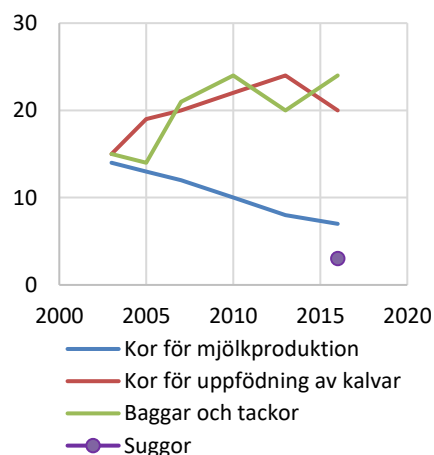
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

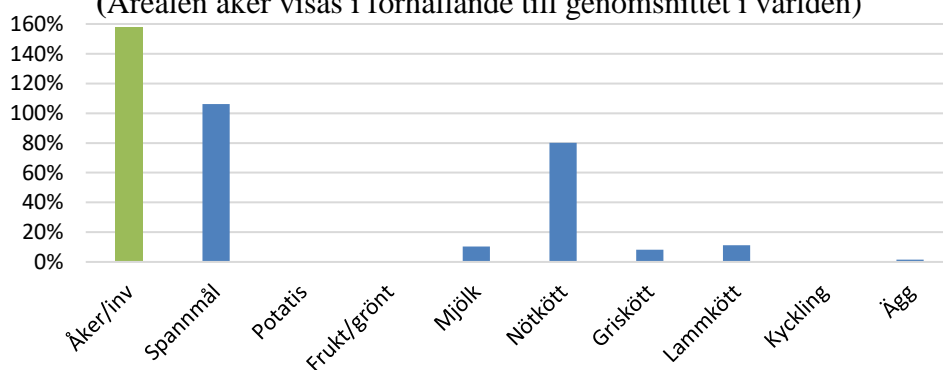
Antal företag med djur 2003 – 2016

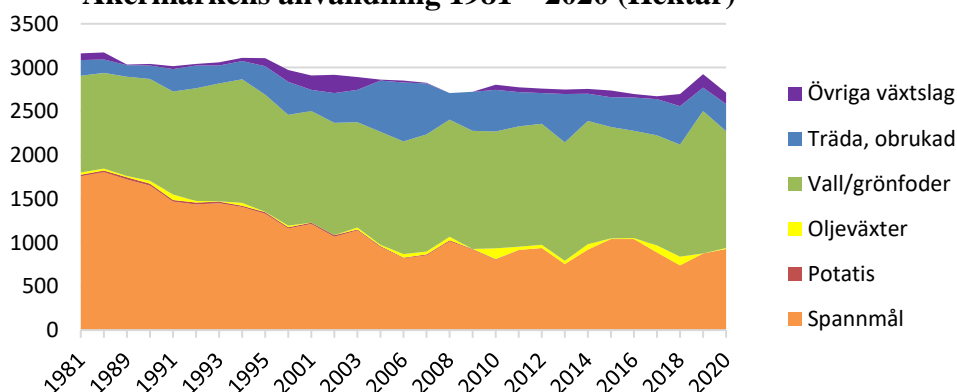
Hofors

Hofors kommun har 2 711 hektar åker och 9 570 invånare. 0,28 hektar åker per person är 50 procent över genomsnittet i världen. Produktionen är extensiv med spannmål och vall till köttdjur. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion men den är nästan helt borta. Istället har antalet kor för köttproduktion ökat kraftigt. Produktionen av spannmål och nötkött ligger nära förbrukningen. I övrigt är självförsörjningsgraden för mat är mycket låg.

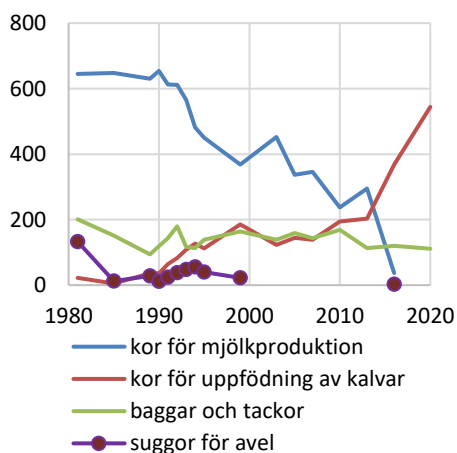
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

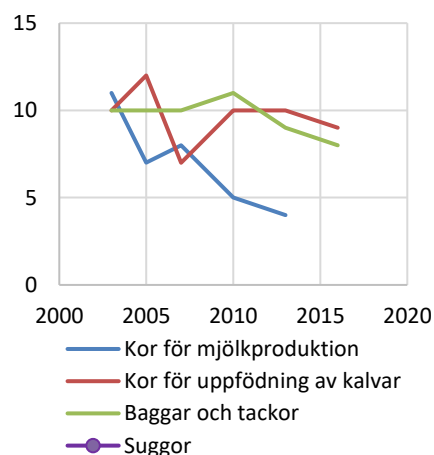
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

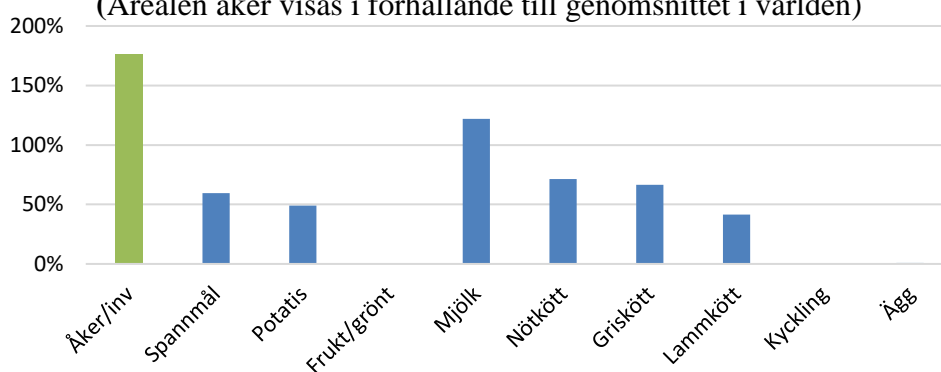
Antal företag med djur 2003 – 2016

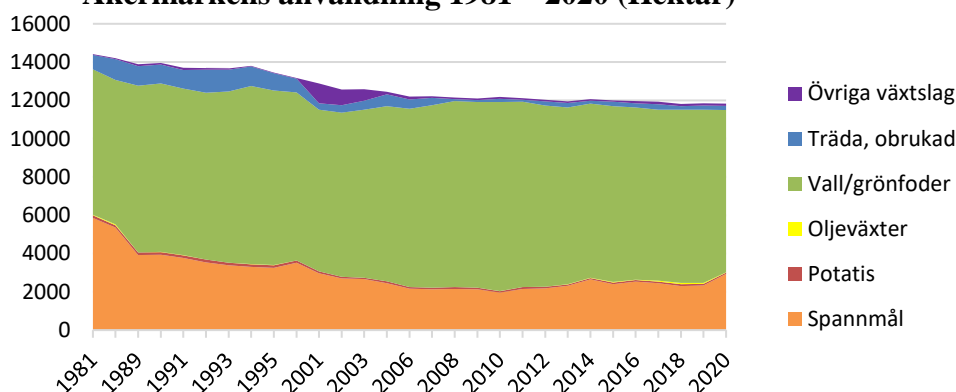
Hudiksvall

Hudiksvall kommun har 11 840 hektar åker och 37 531 invånare. 0,32 hektar åker per person är nästan dubbelt så mycket som genomsnittet i världen. Odlingen är starkt inriktad på vall som är foder till nötkreatur och får. Självförsörjningsgraden är högre än i Sverige som helhet för mjölk, nötkött och lamm. Djuren är dock beroende av spannmål från annat håll. Produktionen av kyckling, ägg, frukt och grönsaker är mycket låg.

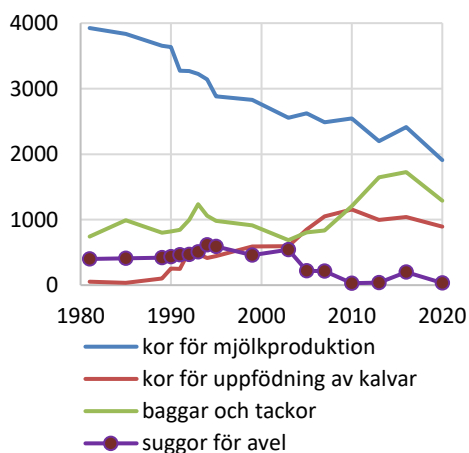
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

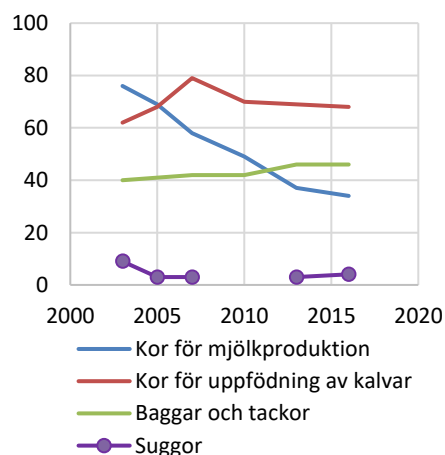
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

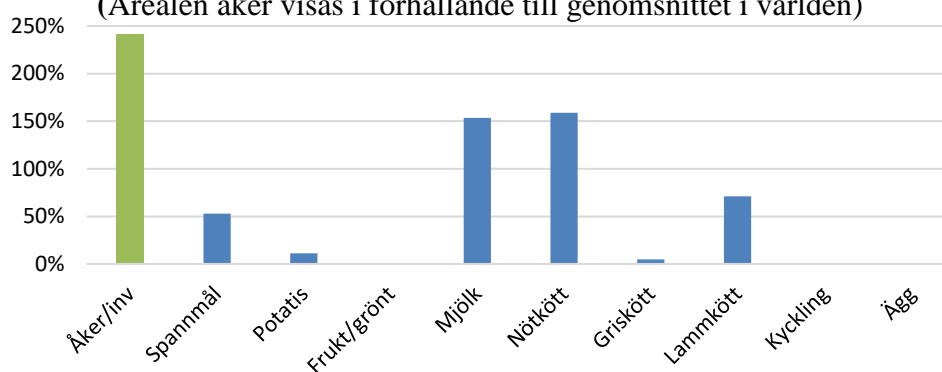
Antal företag med djur 2003 – 2016

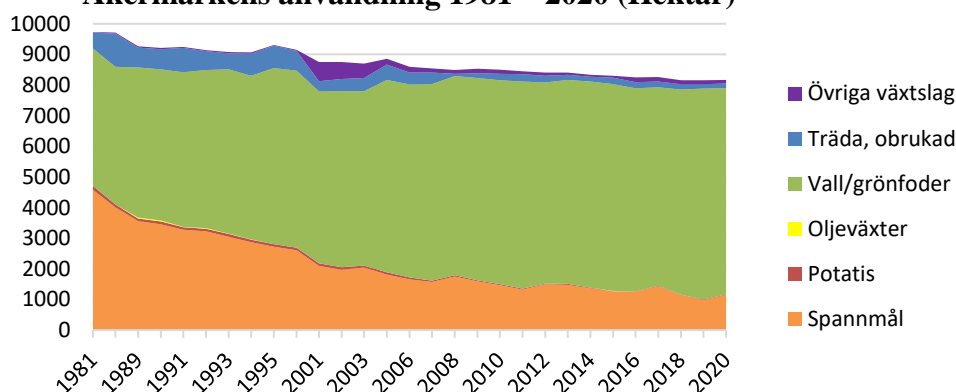
Ljusdal

Ljusdals kommun har 8 171 hektar åker och 18 867 invånare. 0,43 hektar åker per person är mer än dubbelt mot genomsnittet i världen. Fram till 1985 fanns en omfattande mjölkproduktion och en hel del spannmål. Sen kom en period då spannmål ersatts med vall och mjölkorna med köttdjur och får. De senaste åren har dock mjölken ökat igen. Produktionen av mjölk och nötkött är nu långt över förbrukningen. Fåren ligger strax under. I övrigt är självförsörjning låg.

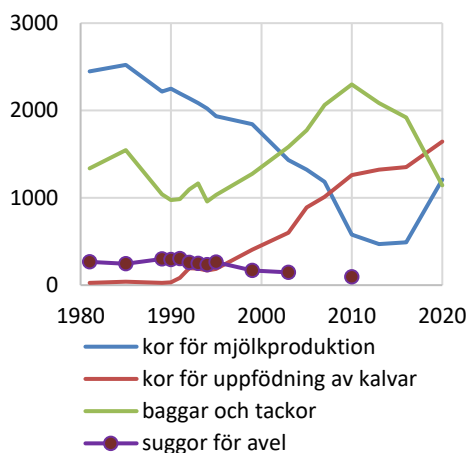
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

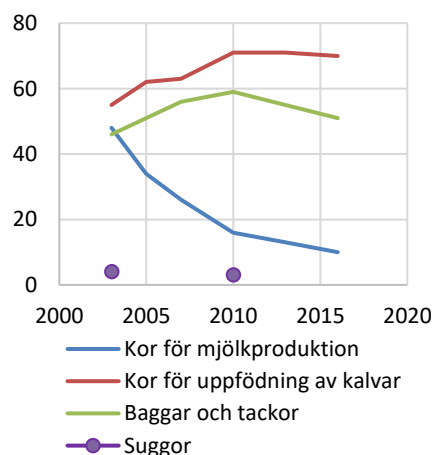
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

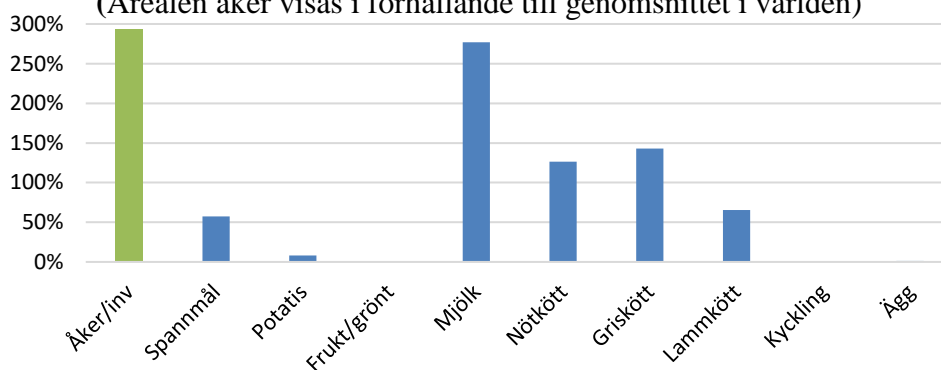
Antal företag med djur 2003 – 2016

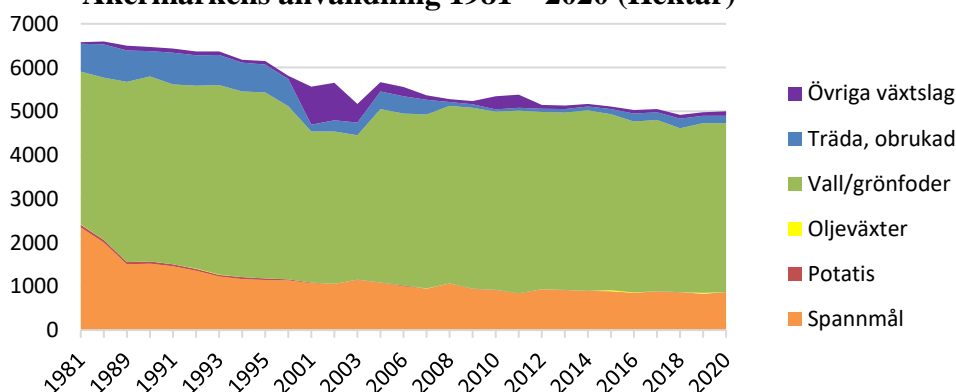
Nordanstig

Nordanstigs kommun har 4 997 hektar åker och 9 483 invånare. 0,53 hektar åker per person är nästan tre gånger mer än genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på mjölk och kött. Volymen som är betydligt högre än förbrukningen i kommunen för mjölk, gris och nötkött. Djuren är dock beroende av fodersäd från annat håll eftersom odlingen inte täcker behovet. Produktionen av kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis är låg.

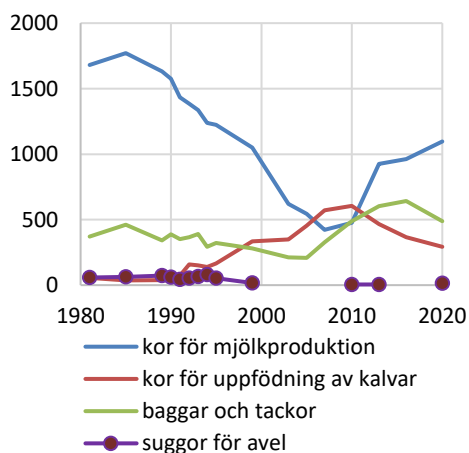
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

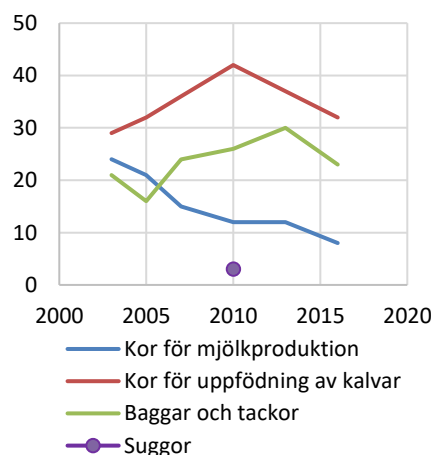
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

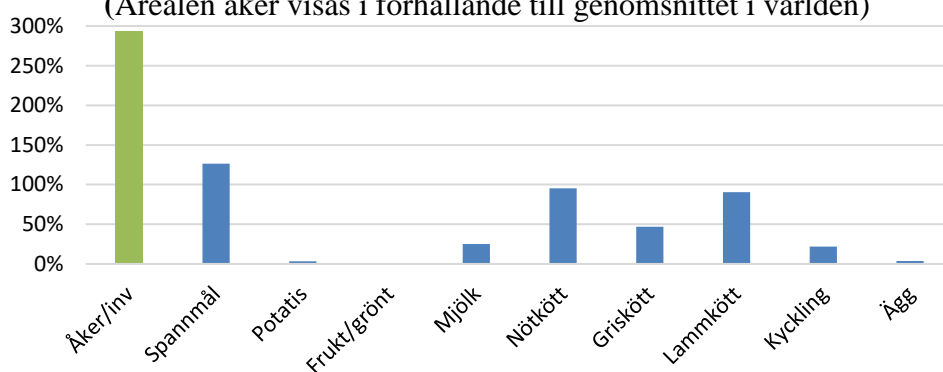
Antal företag med djur 2003 – 2016

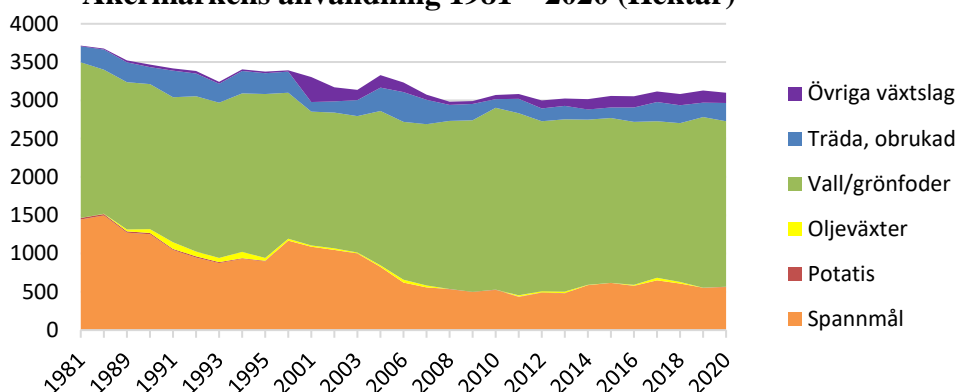
Ockelbo

Ockelbo kommun har 3 100 hektar åker och 5 884 invånare. 0,53 hektar åker per person är nästan tre gånger mer än genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på lamm och nötkött. Där uppnås nästan full självförsörjning. Vid normal skörd räcker spannmålen till behovet i kommunen. I övrigt är självförsörjningsgraden låg. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion men den är nästan helt borta. Odlingen av trädgårdsväxter har däremot ökat.

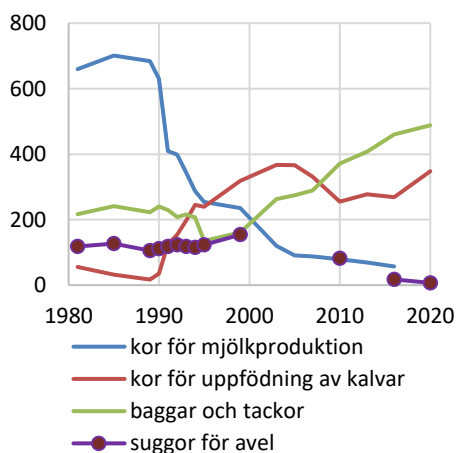
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

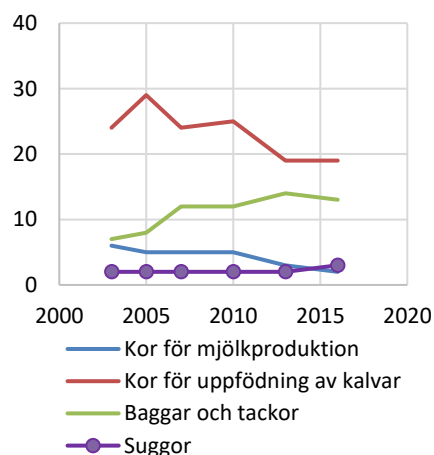
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

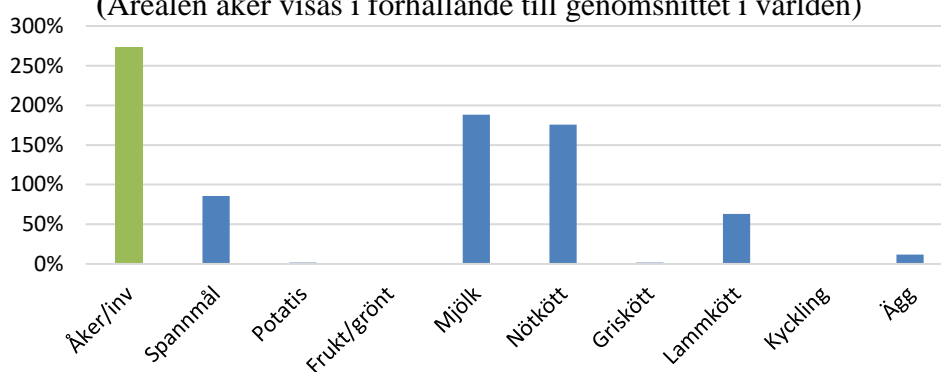
Antal företag med djur 2003 – 2016

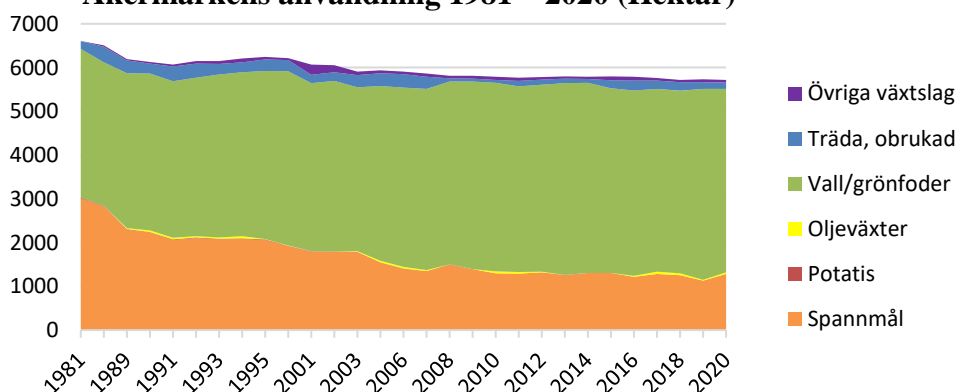
Ovanåker

Ovanåkers kommun har 5 715 hektar åker och 11 672 invånare. 0,49 hektar åker per person är nästan tre gånger mer än genomsnittet i världen. Produktionen är stark inriktad på mjölk, nötkött och lamm. Åkarna används främst till vall men det odlas även spannmål. Mjölk och nötkött produceras i överskott men för kyckling, ägg, frukt, grönsaker och potatis är självförsörjningsgraden låg. Fodersäden räcker heller inte till djuren.

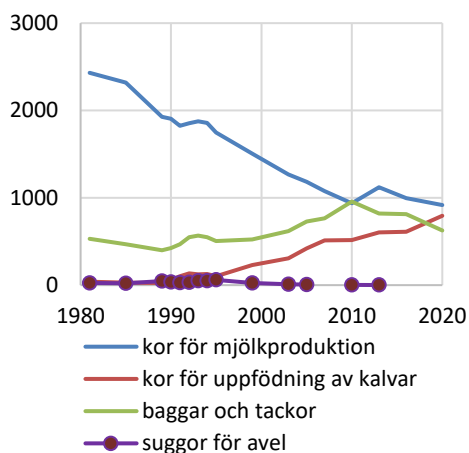
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

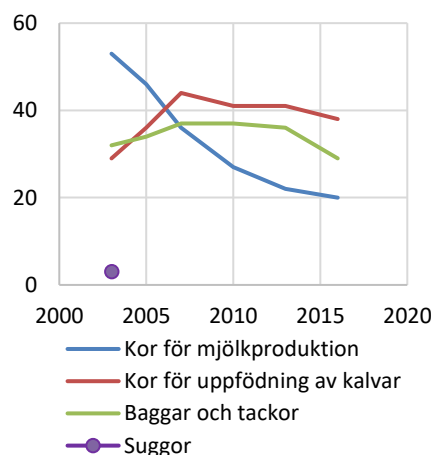
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

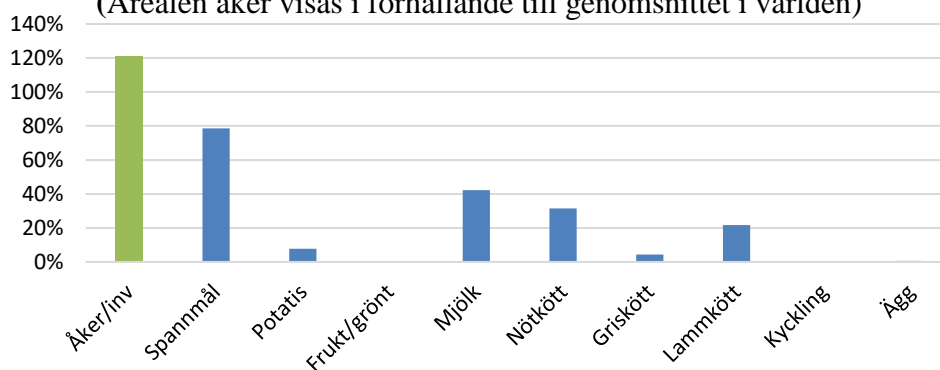
Antal företag med djur 2003 – 2016

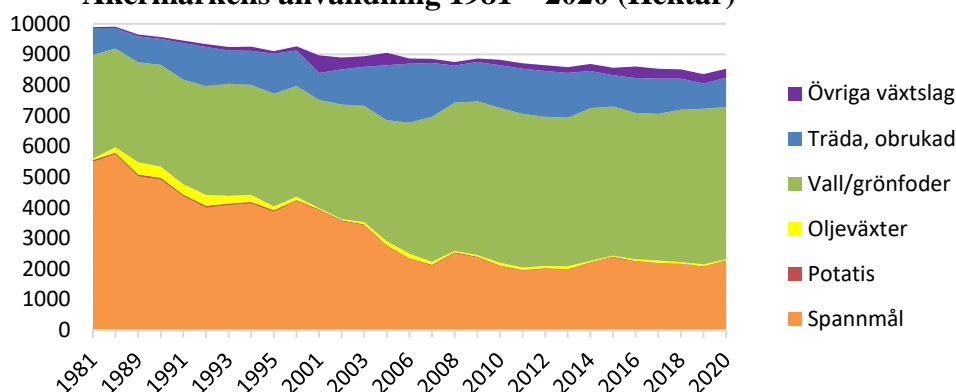
Sandviken

Sandvikens kommun har 8 533 hektar åker och 39 290 invånare. 0,22 hektar åker per person är strax över genomsnittet i världen. Trots det är självförsörjningsgraden låg. Spannmål ligger högst med 79 procent följt av mjölk med 42 procent. Antalet mjölkkor har mer än halverats sedan 80-talet. Kyckling, gris, ägg, frukt, grönsaker och potatis har låg självförsörjningsgrad. Den odlade arealen har ökat de senaste åren. Ändå ligger nästan 1 000 hektar åker obrukad.

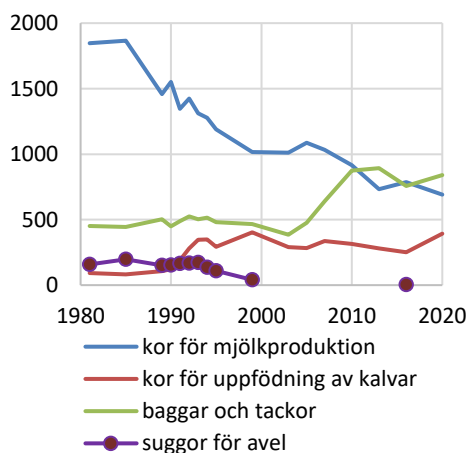
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

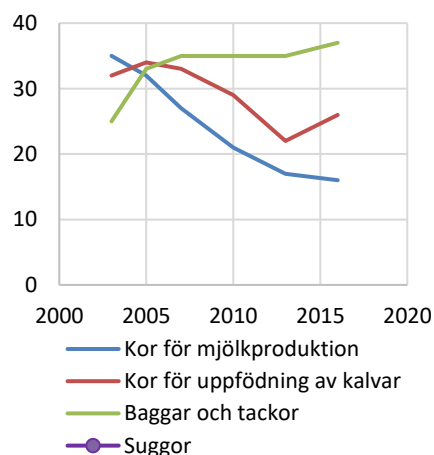
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

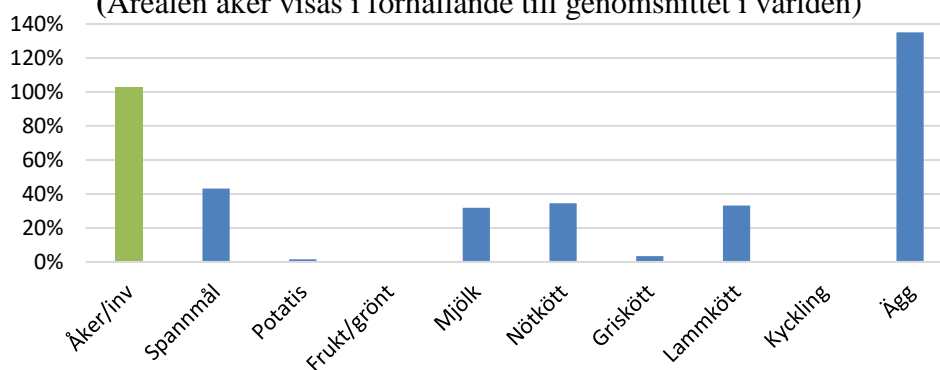
Antal företag med djur 2003 – 2016

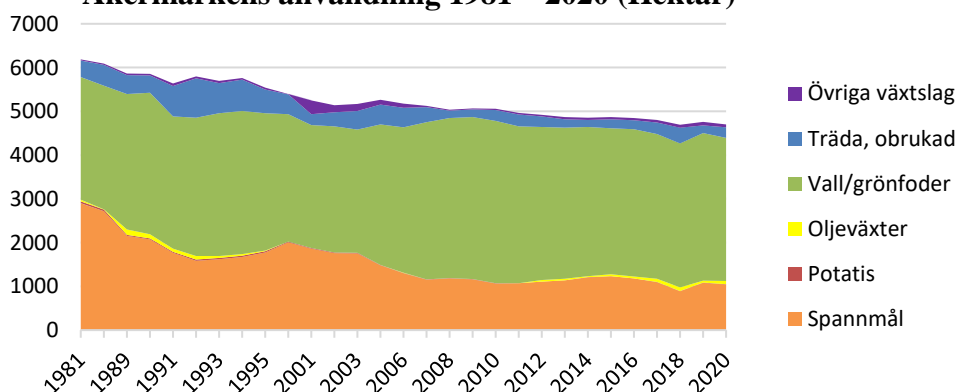
Söderhamn

Söderhamns kommun har 4 697 hektar åker och 25 492 invånare. 0,18 hektar åker per person är som genomsnittet i världen. Söderhamn är självförsörjande på ägg men i övrigt är självförsörjningsgraden låg. Fram till 1990 fanns en omfattande mjölkproduktion och även en hel del spannmål. Därefter har spannmål ersatts med vall och mjölkkor med kött djur och får. De senaste åren har dock utvecklingen vänt så att mjölken har ökat medan kött djur och får minskat.

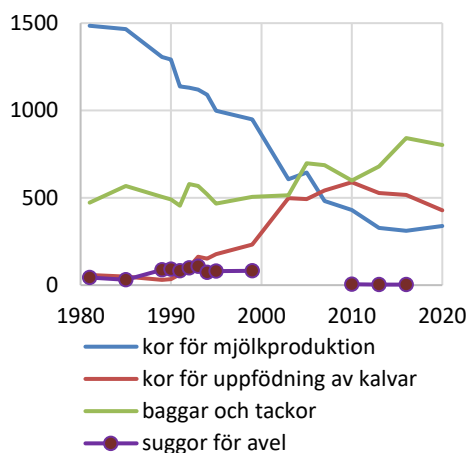
Areal åker per invånare och beräknad självförsörjningsgrad
(Arealen åker visas i förhållande till genomsnittet i världen)

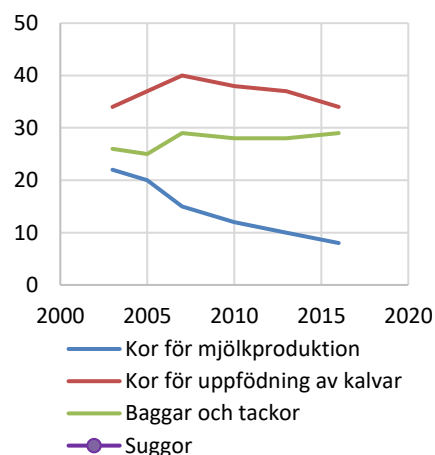
Åkermarkens användning 1981 – 2020 (Hektar)

Antal djur 1981 – 2020

Antal företag med djur 2003 – 2016

10 Begrepp

Primärproduktion	Produktion inom jordbruk, trädgårdsodling, jakt, fiske, renskötsel och bärplockning före förädling. Oftast är det livsmedelsråvaror i form av obehandlad mjölk, levande djur, obehandlad spannmål och så vidare men i vissa fall är det färdiga produkter. Grönsaker, frukt och ägg är till exempel färdiga livsmedel. Om dessa packas i konsumentförpackning räknas dock paketeringen som förädling och det oavsett om den sker på gården eller hos en uppköpare.
Primärledet	Det led i livsmedelskedjan som producerar primärprodukter. Det vill säga jordbruk, trädgårdsodling, fiskodling, renskötsel, fiske, jakt, vilthägn och bärplockning.
Jordbruksföretag	Företag som uppfyller något av följande <ul style="list-style-type: none"> • brukar minst 2,0 ha åkermark • brukar minst 5,0 ha jordbruksmark • bedriver trädgårdsodling omfattande minst 2 500 kvadratmeter frilandsareal • bedriver trädgårdsodling omfattande minst 200 kvadratmeter växthusyta, • innehar minst 10 nötkreatur, 10 suggor, 50 svin, 20 får eller 1 000 höns (inklusive kycklingar). Mark som är utarrenderad ingår inte i brukad areal. Det finns inget krav på att jordbruksföretagen ska producera livsmedelsprodukter för att räknas.
Trädgårdsodling	Trädgårdsodling är odling av köksväxter, frukt, bär och prydnadsväxter på friland eller i växthus. Prydnadsväxter är inte livsmedel men de ingår ändå i trädgårdsnäringen. De ingår även i denna rapport om inte annat anges.
Ekologiskt mervärde	Skillnaden i försäljningsvärde för ekologiska produkter jämfört med om samma volym hade sålts till samma pris som konventionella produkter. EU-ersättningen för ekologisk produktion ingår inte. Mervärdet beräknas vanligtvis i primärledet det vill säga som skillnad i betalning för produkterna till odlaren eller uppfödaren.
Förädlingsledet	Det led i livsmedelskedjan som förädlar och förpackar produkterna från primärledet så att de är den form som konsumenterna möter dem.
Förädlingsindustri	Begreppet används för verksamheten i förädlingsledet även om den mest småskaliga förädling kanske snarare betraktas som hantverk än som industri.

Förädlingsföretag	Ett företag som förädlar och/eller förpackar produkter från primärledet så att de är den form som konsumenterna möter dem. Ett företag kan ha flera produktionsanläggningar. I statistiken läggs hela verksamheten till den ort där huvudkontoret är beläget.
Anläggning/ arbetsplats	Begreppen anläggning och arbetsplats används synonymt. De avser en plats där arbete utförs. När företag har flera anläggningar redovisas data på den ort där verksamheten bedrivs.
Förädlingsvärde	Den värdeökning som en produkt har i respektive. Enkelt uttryckt är det skillnaden mellan försäljningsvärdet och kostnaden för inköpta råvaror/produkter.
Produktionsvärde	Produktionsvärde är det belopp som företagen får för de produkter de säljer. EU-ersättningar och bidrag ingår inte. Kostnaderna för produktionsfaktorer och inköpta varor är inte borträknat.
Realt produktionsvärde	Produktionsvärdet räknas normalt i löpande priser. Det reala produktionsvärdet har räknats om med konsumentprisindex (KPI) för att justera för inflationen. Vid en tidserie innebär det att den värdeökning som bara är en följd av sänkt penningvärde har räknats bort. Slutvärdet är samma som det vanliga produktionsvärdet men värdet för tidigare år har justerats upp så att värdena motsvarar dagens penningvärde.
Livsmedelsbutik	Ett företag eller en anläggning där det säljs livsmedel av något slag. Utöver vanliga livsmedelsbutiker ingår även godisbutiker, systembolag, hälsokostbutiker och specialbutiker för kött, fisk, bröd eller något annat livsmedel.

11 Tabellbilaga

11.1 Råvaruvärde i Gävleborg och Sverige 2020, milj kr

	Gävleborg	Sverige	Andel
Spannmål	93	8 835	1,1%
Oljeväxt	2,3	1 357	0,2%
Frukt/grönsaker	31	6 760	0,5%
Vilda bär	63	700	9,0%
Potatis	9	1 802	0,5%
Socketbetor	0	679	0,0%
Proteinfoder	2,9	350	0,8%
Mjök	288	11 309	2,5%
Nötkött	169	6 067	2,8%
Griskött	33	4 811	0,7%
Lammkött	8	272	2,8%
Kyckling	0	1 645	0,0%
Ägg	19	1 833	1,0%
Ren	0	156	0,0%
Hjort i hägn	0,01	9	0,1%
Vilt	34	629	5,4%
Fisk	38	1 910	2,0%
TOTALT	791	49 124	1,6%

11.2 Realt värde i Gävleborgs län

(milj kr med 2020 års penningvärde)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Spannmål	42	36	87	87	49	46	67	67	76	70	78	66	67	59	66	80
Trädgård	34	39	40	39	32	35	32	27	29	23	22	21	27	28	26	25
Öv. veg.	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	3	3	5	4	4	3
Mjök	267	243	260	288	234	261	261	253	285	291	245	231	286	281	264	279
Nötkött	101	106	99	103	108	112	122	120	130	133	153	164	164	158	156	165
Griskött	24	18	22	24	20	22	20	20	21	32	24	29	31	32	21	33
Får, getter	5	4	5	6	7	6	6	8	7	9	9	8	8	9	7	8
Fjäderfä	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Ägg	11	16	19	16	12	15	14	17	20	17	10	14	15	17	17	13
Eko. Merv.	11	16	21	26	34	37	37	36	36	41	54	67	70	64	66	56
TOTALT	496	480	557	590	498	535	562	550	605	619	597	604	674	652	629	662

11.3 Data om förädlingsföretagen

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gävleborgs län	Antal arbetsställen	135	141	148	147	155	143	140	135	134	142	143	151
	Antal anställda	1140	1127	1101	993	940	878	859	584	552	518	496	498
	Produktionsvärde, mnkr	3276	3850	2994	1824	1897	1813	1823	1137	1050	1067	1061	1053
	Förbrukningsvärde, mnkr	-2911	-2992	-2286	-1169	-1167	-1510	-1254	-810	-767	-766	-766	-768
	Förädlingsvärde, mnkr	365	858	707	655	730	303	569	327	282	301	296	285
	Totala Intäkter, mnkr	3652	4230	3856	2427	2421	2273	2855	1282	1113	1155	1135	1112
Riket	Antal arbetsställen	3702	3801	3801	3879	3935	4061	4183	4362	4582	4737	4825	5010
	Antal anställda	52960	52824	51838	52023	51861	51231	50303	50044	50466	50720	50841	51032
	Produktionsvärde, mnkr	132928	145316	143836	143813	150144	153191	155974	154850	154889	161704	167975	171655
	Förbrukningsvärde, mnkr	-97486	-111058	-107674	-105613	-111197	-115331	-116262	-114847	-112812	-118820	-123672	-126053
	Förädlingsvärde, mnkr	35442	34257	36162	38200	38947	37861	39712	40004	42077	42884	44303	45601
	Totala Intäkter, mnkr	151234	163756	165567	166037	172771	176782	181264	177495	180362	187220	195972	195610
Andel Gävleborg	Antal arbetsställen	3,6%	3,7%	3,9%	3,8%	3,9%	3,5%	3,3%	3,1%	2,9%	3,0%	3,0%	3,0%
	Antal anställda	2,2%	2,1%	2,1%	1,9%	1,8%	1,7%	1,7%	1,2%	1,1%	1,0%	1,0%	1,0%
	Produktionsvärde, mnkr	2,5%	2,6%	2,1%	1,3%	1,3%	1,2%	1,2%	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%	0,6%
	Förbrukningsvärde, mnkr	3,0%	2,7%	2,1%	1,1%	1,0%	1,3%	1,1%	0,7%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%
	Förädlingsvärde, mnkr	1,0%	2,5%	2,0%	1,7%	1,9%	0,8%	1,4%	0,8%	0,7%	0,7%	0,7%	0,6%
	Totala Intäkter, mnkr	2,4%	2,6%	2,3%	1,5%	1,4%	1,3%	1,6%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Uppsala län	Antal arbetsställen	87	89	88	85	86	97	100	106	126	130	133	135
	Antal anställda	660	687	676	572	351	407	458	452	472	451	493	460
	Produktionsvärde, mnkr	1365	1378	1475	1232	553	661	659	758	867	994	1247	1065
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1049	-1066	-1115	-925	-384	-460	-456	-538	-632	-705	-868	-780
	Förädlingsvärde, mnkr	316	312	360	307	169	201	203	220	235	289	378	285
	Totala Intäkter, mnkr	1559	1567	1622	1245	564	687	692	787	947	1103	1343	1137
Dalarnas län	Antal arbetsställen	107	117	113	123	119	118	127	135	141	145	144	150
	Antal anställda	1266	1276	1224	1330	1273	1050	1139	1099	1170	1240	1236	1261
	Produktionsvärde, mnkr	2531	2764	2795	2986	3320	2304	2898	3252	3554	3932	3737	3708
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1761	-1963	-2011	-2152	-2506	-1583	-2041	-2279	-2517	-2846	-2557	-2519
	Förädlingsvärde, mnkr	770	800	784	834	814	721	857	973	1037	1085	1177	1186
	Totala Intäkter, mnkr	2489	2844	2763	2840	3362	2196	2989	3195	3584	4082	3966	4096
Västernorrlands län	Antal arbetsställen	119	109	104	101	108	109	112	116	120	120	120	121
	Antal anställda	753	680	612	573	517	561	528	499	498	491	469	464
	Produktionsvärde, mnkr	2016	1250	1178	1092	1014	1066	1112	1137	1209	1181	1162	1234
	Förbrukningsvärde, mnkr	-1390	-913	-870	-825	-716	-744	-789	-820	-844	-833	-818	-890
	Förädlingsvärde, mnkr	626	337	308	266	299	322	323	317	365	347	341	343
	Totala Intäkter, mnkr	2309	1577	1432	1231	1165	1207	1308	1274	1311	1286	1248	1308

11.4 Omsättning och anställda i förädlingsindustrin 2020

Bransch	Antal företag	Omsättning Milj kr	Antal anställda
Bageri- & Mjölprodukter	43	126	139
Choklad- & Konfektyrtillverkning	13	18	17
Dryckesframställning	21	116	69
Fisk, Skaldjur & Blötdjur, beredning	5	6	3
Glasstillverkning	3	0	1
Juice & Safttillverkning	5	0	0
Kvarnprodukter	3	0	1
Köttprodukter	19	298	106
Livsmedelsframställning	13	53	15
Mejerivarutillverkning	9	111	32
Potatisberedning	1	1	1
Te- & Kaffetillverkning	2	103	64
Totalsumma	137	833	448

11.5 Produktion, förädling och konsumtion 2020, 1 000 ton

	Produktion	Förädling	Konsumtion	Självförsörjning
Mjök*	69,9	4,3	109,6	64%
Nötkött	3,9	3,1	6,5	60%
Griskött	1,7	0,1	8,5	20%
Lammkött	0,1	0,1	0,5	29%
Kyckling	0,0	0,0	6,2	0%
Vilt	0,9	0,9	0,6	142%
Ägg	1,1	1,1	3,7	29%
Spannmål	56,6	16,5	93,9	60%
Potatis	2,8	1,4	24,9	11%
Tomat	0,02	0,02	2,91	1%
Gurka	0,01	0,01	1,80	0,4%
Lök	0,002	0,002	2,49	0,1%
Morötter	0,19	0,19	3,60	5%
Vitkål	0,01	0,01	1,05	0,5%
Jordgubbar	0,07	0,07	0,66	10%

* Den förädling av mjök som gjordes på Gefleortens mejeri innan nedläggningen är inte inräknad i förädlingen

11.6 Livsmedelsproduktionens ekonomiska betydelse i Gävleborg 2020, milj kr

	Primär- produktion	Förädlings- värde lokalråvara	Förädlings- värde inköpt råvara	Netto primärprod	Netto förädling lokal råvara	Netto förädling inköpt råvara
Mjök*	288,1	6,4	0,0	193,0	4,3	0,0
Vilda bär	63,0	7,7	7,7	0,6	5,2	5,2
Nötkött	168,8	58,5	14,6	113,1	39,2	9,8
Fisk	38,5	1,4	0,0	19,2	1,1	0,0
Frukt/grönt	31,2	0,5	4,6	15,6	0,3	3,1
Vilt	34,2	18,4	0,0	27,4	12,3	0,0
Övrigt	0,0	0,0	63,8	0,0	0,0	31,9
Spannmål	93,2	4,0	75,4	46,6	2,0	377
Gris	32,9	0,4	0,4	10,8	0,3	0,3
Ägg	18,6	7,9	0,0	3,7	5,3	0,0
Potatis	9,1	0,4	0,0	6,1	0,2	0,0
Lamm	7,6	1,2	0,1	5,1	0,8	0,1
Summa	785,0	106,8	166,7	441,2	71,0	88,0

* Den förädling av mjölk som gjordes på Gefleortens mejeri innan nedläggningen är inte inräknad i förädlingen

11.7 Potentiellt tillgänglig åkermark för odling 2020, hektar

Kommun	Mark	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ockelbo	Trädad	113	190	169	177	131	140	190	249	234	190	236
	Utan stöd	26	26	26	22	22	22	40	40	40	40	38
	Nynedlagd	321	262	302	150	122	271	179	0	0	0	0
Hofors	Trädad	476	391	348	553	312	339	381	415	439	268	313
	Utan stöd	20	20	20	23	23	23	29	20	20	20	20
	Nynedlagd	168	169	150	171	138	123	157	155	112	0	92
Ovanåker	Trädad	71	127	117	103	87	185	225	189	192	154	142
	Utan stöd	50	50	50	36	36	36	49	44	44	44	48
	Nynedlagd	418	371	285	258	112	138	112	103	115	116	79
Nordanstig	Trädad	47	68	73	78	89	119	187	177	218	166	163
	Utan stöd	81	72	72	55	46	46	65	65	65	65	94
	Nynedlagd	464	307	411	520	-5	558	525	316	372	268	349
Ljusdal	Trädad	202	242	224	175	158	206	205	187	168	144	156
	Utan stöd	106	86	86	44	43	43	122	117	112	112	98
	Nynedlagd	647	502	344	345	372	561	348	279	346	389	335
Gävle	Trädad	556	466	460	479	511	470	556	468	472	306	349
	Utan stöd	58	53	53	9	4	4	35	35	35	35	17
	Nynedlagd	330	297	342	83	66	193	166	155	192	232	202
Sandviken	Trädad	1388	1479	1492	1463	1217	1027	1138	1143	1015	826	961
	Utan stöd	58	46	46	49	48	43	103	93	84	84	64
	Nynedlagd	433	406	316	318	254	492	266	324	316	550	293
Söderhamn	Trädad	249	273	239	189	161	209	204	266	359	175	241
	Utan stöd	23	23	22	35	30	30	38	38	37	37	37
	Nynedlagd	336	360	330	271	312	395	322	319	371	319	362
Bollnäs	Trädad	286	282	251	283	224	295	280	318	347	256	327
	Utan stöd	75	71	71	42	40	40	79	79	79	79	71
	Nynedlagd	544	461	382	298	108	371	279	218	229	195	160
Hudiksvall	Trädad	178	115	214	237	143	226	217	290	189	215	224
	Utan stöd	85	76	76	55	45	45	96	96	94	94	104
	Nynedlagd	975	902	846	618	527	453	234	282	351	258	353

* Trädad åker är mark som inte har någon gröda det aktuella året.

* Åker utan stöd är oftast gräsbevuxen mark. Det kan vara mark som betas av hästar men den kan också vara outnyttjad.

* Nynedlagd åker är mark som var åker tio år tidigare men som inte klassas som åker det aktuella året. Marken kan vara omdefinierad till betesmark, den kan vara bebyggd eller planterad men den kan också bara vara övergiven och tillgänglig för odling.